

RAPORTUL nr. 5

**Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de
Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016**

Perioada de monitorizare: 28 octombrie - 10 noiembrie 2016

Publicat la 11 noiembrie 2016

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul Raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Ambasada Britanică
la Chișinău

**National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

Misiunea de Observare a Alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016 este finanțată de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Ambasada Marii Britanii la Chișinău, National Endowment for Democracy, Consiliul Europei.

Opiniile exprimate în rapoartele publice Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

CUPRINS

INTRODUCERE.....	2
METODOLOGIA DE OBSERVARE	2
REZUMAT.....	3
ZIUA ALEGERILOR.....	6
OBSERVAREA ALEGERILOR ÎN PERIOADA 31 OCTOMBRIE – 10 NOIEMBRIE 2016	
I. CADRUL LEGAL.....	15
II. ORGANELE ELECTORALE.....	17
III. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ.....	23
IV. CONCURENȚII ELECTORALI.....	23
V. FINANȚAREA CAMPAНИЕI ELECTORALE PENTRU ALEGEREA PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA	27
VI. SOCIETATEA CIVILĂ.....	41
VII. INCLUZIUNEA ELECTORALĂ ȘI EGALITATEA ȘANSELOR.....	43
RECOMANDĂRI.....	44
LISTA DE ABREVIERI.....	45

INTRODUCERE

Raportul nr. 5 elaborat de Misiunea de Observare a Alegerilor (MOA) pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova (RM) din 30 octombrie 2016 cuprinde perioada de observare 30 octombrie – 10 noiembrie 2016. Prezentul Raport este constituit din două părți distincte, dar care se completează reciproc: observarea zilei alegerilor (30 octombrie 2016) și monitorizarea perioadei dintre tururile I și II de scrutin electoral prezidențial (31 octombrie – 10 noiembrie 2016).

Acesta este un raport intermediar, a cărui misiune generală este de a asigura îmbunătățirea de ansamblu a procesului electoral în curs de desfășurare. Obiectivele de referință ale raportului intermediar sunt: diagnosticarea în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru o perioadă prestabilită de timp; responsabilizarea actorilor electorali; identificarea tendințelor pozitive și negative în cadrul procesului electoral.

Misiunea de observare Promo-LEX monitorizează procesul electoral în toate circumscripțiile electorale din RM. Raportul de față este elaborat în baza efortului de monitorizare a echipei centrale a MOA, precum și a constatărilor raportate de către observatorii pe termen lung (OTL) din cadrul Misiunii, a rapoartelor observatorilor pe termen scurt (OTS) din ziua alegerilor cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor prezidențiale: autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali, alegătorii, mass-media și societatea civilă.

Standardele internaționale la care se va face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele acestui raport sunt incluse recomandări pentru autoritățile publice, organele electorale, potențialii concurenți electorali și alți actori interesați, cu scopul de a asigura optimizarea procesului electoral.

METODOLOGIA DE OBSERVARE

Misiunea de Observare a Alegerilor pentru funcția de Președinte al RM din 30 octombrie 2016 este un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. Asociația Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în RM, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile.

Raportul pentru ziua alegerilor este elaborat în baza efortului de monitorizare a echipei MOA Promo-LEX constituite din: 1981 de observatori pe termen scurt (OTS) prezenți în fiecare din secțiile de votare constituite în RM; 44 de OTS repartizați în SV deschise peste hotarele RM; 35 de observatori acreditați în cadrul Consiliilor Electorale de Circumscripție Electorală (CECE); 41 de observatori implicați în activitatea echipelor mobile; 42 de observatori pe termen lung (OTL) din cadrul Misiunii și membrii Echipei centrale a MOA Promo-LEX.

Raportul de monitorizare a perioadei dintre tururile I și II de scrutin electoral prezidențial (31 octombrie – 10 noiembrie 2016) este elaborat în baza informațiilor oficiale și celor publice, precum și a rapoartelor, inclusiv celor standardizate ale observatorilor, întocmite în baza vizitelor planificate aleatoriu¹ în fiecare localitate din aria de responsabilitate, a vizitelor săptămânale la organele electorale, precum și a rapoartelor de evenimente întocmite în afara vizitelor planificate în mod obișnuit, atunci când observatorii constată evenimente cu tentă electorală. În cadrul vizitelor planificate, observatorii constată informația în urma discuțiilor, întâlnirilor cu interlocutorii și consultării documentelor oficiale. Informația cu privire la finanțarea campaniei electorale sau a activității politice a partidelor politice este reflectată în rapoarte standardizate financiare, astfel încât să fie efectuată atât analiza veniturilor obținute, cât și a cheltuielilor suportate de actorii procesului electoral și de partidele politice.

¹ Vizitele sunt planificate aleatoriu în așa fel încât fiecare OTL să viziteze fiecare localitate din aria sa de responsabilitate o dată pe parcursul perioadei de colectare a semnăturilor, de două ori pe parcursul campaniei de agitație electorală și, eventual, o dată în perioada campaniei pentru turul II de scrutin, dacă acesta va avea loc.

Pentru turul doi de scrutin desfășurat pe data de 13 noiembrie 2016, ca și pentru turul întâi din 30 octombrie 2016, MOA Promo-LEX va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în fiecare secție de votare (SV) din țară. Misiunea va observa alegerile și în circa 40 SV constituite peste hotarele RM. Se va realiza Numărarea în Paralel a Voturilor (PVT) în toate SV din țară în care MOA Promo-LEX va delega observatori. Toți observatorii implicați în procesul de monitorizare au fost instruiți în cadrul seminarelor organizate de către Misiunea Promo-LEX și au semnat Codul de conduită al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună credință și în mod non-partizan. Activitatea tuturor observatorilor este coordonată de o echipă centrală formată din 38 de persoane.

MOA Promo-LEX nu este oponent politic concurenților electorali implicați în alegerile pentru funcția de Președinte al RM din 30 octombrie 2016, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Totuși, în măsura posibilităților rapoartele observatorilor sunt însoțite de probe foto și video care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept în baza solicitărilor corespunzătoare și în nici un caz la dispoziția concurenților electorali. Misiunea Promo-LEX de Observare a Alegerilor gestionează platforma web www.electorala.monitor.md pe care orice cetățean poate semnală activități cu tentă electorală. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarei vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea.

Activitatea MOA Promo-LEX este finanțată de USAID, Ambasada Marii Britanii la Chișinău, National Endowment for Democracy și Consiliul Europei. Opiniile exprimate în rapoartele publice ale Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

REZUMAT

MOA Promo-LEX constată că în procesul votării și de numărare a voturilor la alegerile pentru funcția de Președinte al RM din 30 octombrie 2016 nu au fost comise încălcări ale legislației care ar influența rezultatele votării în măsura în care acestea să fie declarate nule. În același timp, atenționăm asupra unor incidente și abateri de la normele legale, constatate de către observatorii Promo-LEX și care trebuie să fie eliminate din procesul de desfășurare a alegerilor.

Pe parcursul zilei alegerilor au fost constatate incidente cu implicarea tuturor actorilor electorali. Cele mai raportate incidente raportate de către observatorii Promo-LEX se referă la: *prezența materialelor de publicitate, afișelor, panourilor electorale din raza secției de votare (100 metri de la localul secției) și prezența nejustificată a persoanelor neautorizate în incinta sau în perimetrul de 50 de metri ai secției de votare.*

Misiunea atrage atenția și asupra altor tipuri de incidente raportate de observatori: *deficiențe în funcționarea Sistemul Informațional Automatizat de Stat „Alegeri” (SIAS Alegeri) și deficiențe în listele electorale, transportarea organizată a alegătorilor și agitația electorală sau PR negru în perimetrul și/sau în apropierea SV, acte de violență sau intimidări ale membrilor BESV și fotografierea buletinelor de vot.*

În cadrul efortului de monitorizare a zilei alegerilor, MOA Promo-LEX a considerat necesar de a face o analiză a corectitudinii completării proceselor-verbale privind rezultatele numărării voturilor la alegerile pentru funcția de Președinte al RM din 30 octombrie 2016. În acest sens, au fost examinate 2025 de exemplare ale proceselor-verbale, ce au fost înmânate observatorilor Promo-LEX de către președinții BESV. Verificarea corectitudinii întocmirii s-a făcut în baza formulelor înserate în textul procesului-verbal: $c \leq a + b$; $c \geq d$; $d=f+h$; $e=c-d$; $f=d-h$; $h=g1+g2+g3+g4+...+gn$; $i=c+j$; $j=i-c$. Constatăm că în cazul tuturor formulelor au fost identificate erori de completare. Dintre acestea, în 59 de cazuri (2.91%) nu a fost respectată formula $h=g1+g2+g3+g4+...+gn$. Astfel, suma voturilor pentru concurenți nu coincide cu numărul total de voturi valabile exprimate în 2.91% din procesele-verbale analizate. În opinia MOA Promo-LEX, aceste cifre sunt îngrijorătoare, în condițiile în care ar apărea semne de întrebare privind corectitudinea rezultatelor obținute de concurenții electorali.

Raportul de monitorizare pentru perioada 31 octombrie – 10 noiembrie 2016 este elaborat în baza analizei formularelor completate de observatorii Promo-LEX, și anume: a 731 de formulare de vizită, a 72 de formulare de eveniment, a 19 formulare de vizită la CECE-uri și a 86 de formulare de monitorizare a finanțării campaniei.

MOA Promo-LEX atrage atenția asupra unor prevederi legale, care lasă loc de interpretare în ceea ce privește modalitatea calculării valorii procentuale a voturilor exprimate în susținerea candidaților electorali. Astfel, cu privire la alegerile prezidențiale, în art. 109 alin. (1) și 110 alin. (1) Codul electoral stabilește *voturile alegătorilor care au participat la alegeri* drept bază de calcul a valorilor procentuale acumulate de către concurenți. În același timp, în cazul alegerilor locale (art. 134 alin. (1) din Cod) și parlamentare (art. 86 alin. (2) din Cod) calculul valorilor procentuale acumulate de către concurenți se efectuează în baza *voturilor valabil exprimate ale alegătorilor* care au participat la votare.

În cadrul primului tur de scrutin, CEC a calculat valoarea procentuală a voturilor exprimate în susținerea candidaților electorali, reieșind din *voturile valabil exprimate ale alegătorilor*, în condițiile în care Codul stabilește drept bază de calcul - *voturile alegătorilor care au participat la alegeri*, ce pot include și buletinele nevalabile ale alegătorilor care au participat la votare. În opinia Promo-LEX, CEC a calculat greșit valoarea procentuală a voturilor, care urma să fie una mai mică pentru toți concurenții. Cu toate acestea, considerăm că procesul electoral nu a fost viciat, din cel puțin trei motive: metoda de calcul a fost aplicată pentru toți concurenții electorali în condiții egale, numărul buletinelor nevalabile din totalul voturilor alegătorilor ce au participat la votare este de doar 1.54% și, în cele din urmă, nici un candidat nu a acumulat puțin peste limita de 50% din voturile valabil exprimate.

MOA Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că Codul electoral nu reglementează în nici un fel începerea campaniei electorale pentru cel de-al doilea tur al alegerilor. Din acest motiv, pe parcursul a mai multor scrutine consecutive actorii electorali au avut incertitudini în ceea ce privește startul campaniei electorale pentru al doilea tur de scrutin, precum și regulile de desfășurare a acesteia (finanțarea campaniei, procedurile de vot, utilizarea documentației electorale etc.).

MOA Promo-LEX atenționează *asupra incertitudinilor ce țin de legalitatea practicilor de finanțare a concurenților electorali de către partidele politice*, prin virarea banilor pe contul "Fond electoral". Constatăm că această practică constituie o modalitate subtilă de a masca donatorii inițiali, fapt evidențiat de Promo-LEX și în rapoartele elaborate la scrutinele anterioare. De asemenea, aceasta poate fi o metodă de a evita transparența, controlul public cetățenesc ori controlul organelor de resort.

MOA Promo-LEX constată *deficiențe în respectarea programului de activitate al BESV* în cazul majorității birourilor. Astfel, în urma efectuării unui sondaj telefonic în intervalul orelor 15.00-17.00, din 203 SV contactate telefonic 129 SV, ceea ce constituie 63.5% din numărul total al SV contactate, nu au răspuns la apel. În acest fel pot fi lezate drepturile alegătorilor de a se verifica în listele electorale, de a ridica un certificat cu drept de vot, de a depune o cerere de votare la locul aflării.

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 3 cazuri de *implicare a funcționarilor electorali în activități de agitație*. În pofida faptului că numărul nu este mare, însăși existența unor astfel de încălcări ale legislației este alarmantă.

MOA Promo-LEX constată *deficiențe în asigurarea secțiilor de votare cu agent termic*. Astfel, din 581 de SV monitorizate în perioada imediat următoare a alegerilor, observatorii Promo-LEX au constatat că 37 SV (6.37%) din circumscripțiile Dubăsari, Anenii Noi, Criuleni, Ștefan Vodă, Taraclia, Cahul, Glodeni, Drochia, Rîșcani, Bălți nu sunt dotate cu agent termic.

MOA Promo-LEX constată utilizarea activă în campania electorală pentru turul doi de scrutin a materialelor poligrafice cu un *conținut denigrator la adresa candidaților*. În total, observatorii Promo-LEX au identificat 4 tipuri de materiale promoționale denigratoare la adresa candidatei Maia Sandu și un tip de material cu un conținut defăimător la adresa lui Igor Dodon.

MOA Promo-LEX constată implicarea în campania prezidențială pentru turul doi de scrutin a clericilor Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove, prin manifestarea publică a preferințelor politice și

favorizarea unui anumit concurent electoral. În opinia Promo-LEX, se constată o încălcare a legislației de către organizația religioasă vizată. În context, facem referință la prevederile art. 15 din Legea nr. 125 din 11 mai 2007 privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie, care la alin. (2) stabilește că *culte religioase și părțile lor componente se vor abține de la exprimarea sau manifestarea publică a preferințelor lor politice sau favorizarea vreunui partid politic ori a vreunei organizații social-politice*. În același context, amintim de prevederile constituționale cuprinse la art. 31 alin. (4) referitoare la autonomia cultelor religioase și *separarea lor de stat*, care denotă *caracterul laic al statului*.

În ceea ce privește finanțarea campaniei electorale, MOA Promo-LEX constată că volumul veniturilor declarate de către 11 concurenți electorali, pentru perioada 30 septembrie - 28 octombrie 2016, este de 56 526 004 lei. Acesta este constituit din *donatii financiare* – contribuții ale 2781 de cetățeni, transferuri bănești din partea a 10 persoane juridice, dintre care 2 partide politice și *donatii materiale*. Nici un concurent electoral nu a depășit plafonul maxim de 65 797 539 lei fixat de CEC. Cel mai mult a acumulat Marian Lupu, concurent ce s-a retras din cursa electorală, și anume suma de 24 250 150 lei, ceea ce constituie 36.86% din plafon.

Ponderea majoră a cheltuielilor declarate este pentru publicitate – 94%. Celelalte cheltuieli se referă la: utilizarea transportului – 2%, delegarea sau detașarea persoanelor (voluntari/observatori) – 2%; întruniri și evenimente – 1%, costuri suplimentare de întreținere – 0,3%, comunicații – 0,3%, cheltuieli pentru consultanță – 0,2% și alte cheltuieli – 0,1%.

În perioada vizată, nici un concurent electoral nu a reflectat cheltuieli reale la capitolele locațiunea încăperilor temporare/permanente, servicii de întreținere a sediilor, retribuirea muncii staff-ului electoral și remunerarea persoanelor delegate sau detașate în ziua alegerilor. Potrivit estimărilor, MOA Promo-LEX constată că 11 concurenți au omis reflectarea exhaustivă a unui cuantum de cheltuieli de cel puțin 6 505 159 lei.

MOA Promo-LEX atestă *activizarea diferitor asociații obștești și formatori de opinie* în ajunul turului doi de scrutin al alegerilor prezidențiale, care prin intermediul conferințelor de presă au chemat electoratul la mobilizare civică, precum și au îndemnat să voteze pentru un anumit candidat. Conform observărilor, au avut loc cel puțin 23 de evenimente de acest gen.

MOA Promo-LEX constată o *evaluare pozitivă a misiunilor de observare internațională a procesului electoral din 30 octombrie 2016*. Astfel, la 31 octombrie 2016, Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO), Adunarea Parlamentară a OSCE (AP OSCE), Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE), și Parlamentul European (PE) au prezentat rezultatele Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor. Iar în data de 1 noiembrie 2016, au fost prezentate Constatările și Concluziile preliminare ale Misiunii de Monitorizare a Alegerilor Prezidențiale 2016 ale Rețelei Europene a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO). În opinia Misiunilor, în general, procesul de votare din 30 octombrie 2016 a avut loc într-un mod transparent, calm și ordonat, în conformitate cu standardele internaționale. Neregulile procedurale observate reprezintă cazuri izolate.

ZIUA ALEGERILOR

1.1. Deschiderea/închiderea secțiilor de votare

Conform art. 50 al Codului Electoral, în ziua alegerilor votarea se efectuează de la 7.00 până la 21.00. Potrivit art.55 alin.1 al Codului Electoral, în ziua alegerilor, la ora 7.00, președintele biroului electoral al secției de votare, în prezența a cel puțin jumătate din membrii biroului, verifică urnele de vot, le sigilează, verifică prezența listelor electorale, buletinelor de vot, ștampilelor și întocmește un proces-verbal în două exemplare. Procesul-verbal este semnat de toți membrii prezenți ai biroului electoral și un exemplar se introduce în urna de vot, după care președintele declară votarea deschisă.

Monitorizarea procesului de deschidere a SV s-a realizat în baza constatărilor a 2021 de observatori Promo-LEX. Conform rapoartelor acestora, MOA Promo-LEX constată următoarele:

- Deschiderea SV: 1920 de SV s-au deschis în mod regulamentar (95%), iar 101 (5%) s-au deschis cu o întârziere neînsemnată;
- Accesibilitatea persoanelor cu dizabilități locomotorii: 1293 (64%) de SV au fost raportate ca fiind accesibile, respectiv 728 (36%) fiind neaccesibile;
- Dotarea cu echipament corespunzător pentru persoanele cu dizabilități de vedere : 1354 (67%) de SV sunt dotate corespunzător, respectiv 667 (33%) nu dispun de aceste facilități.

Cu referire la închiderea regulamentară a SV , 1936 de SV s-au închis regulamentar, adică la ora 21.00, în timp ce 68 de SV - cu o scurtă întârziere.

1.2. Incidente constatate pe parcursul zilei alegerilor

a. Acces restricționat sau obstrucționarea procesului de observare liberă în secția de votare

Conform art. 63 alin. (5) din Codul electoral, observatorii acreditați de CEC pot monitoriza procesul electoral pe întreg teritoriul țării și la toate secțiile de votare, iar observatorii acreditați de CECE - doar pe teritoriul circumscripției respective. Observatorii acreditați au dreptul să asiste la toate operațiunile electorale, la toate ședințele organelor electorale, inclusiv în ziua alegerilor, fără a interveni în procesul electoral sau în alte operații electorale, și să informeze președintele organului electoral despre neregulile observate. Observatorii acreditați își pot continua activitatea și în turul al doilea al alegerilor, precum și la votarea repetată/referendumul repetat.

Conform rapoartelor prezentate de observatorii MOA Promo-LEX, au fost depistate cel puțin **20 cazuri** în care observatorii se confruntau cu dificultăți la intrarea în secția de votare și la observarea liberă în interiorul acesteia.

Acces restricționat în secția de votare pentru observatorii Promo-LEX la deschiderea secțiilor de votare (6 cazuri): SV 6 Strășeni; SV 1 Anenii Noi; SV 59, 259, 320 Chișinău; SV 19 Căușeni; SV 1 Bălți.

Acces restricționat în secția de votare pentru observatorii din partea concurenților electorali, la deschiderea secțiilor de votare (2 cazuri): SV 259 Chișinău (observator PPPAS); SV 1 Anenii Noi (observator PPPSRM).

Obstrucționarea procesului de observare liberă în secția de votare și în raza de 100 m de la aceasta (10 cazuri): SV 12 Cahul; SV 1 Cantemir; SV 70, 143, 154 Chișinău; SV 26 Hîncești; SV 16, 26 Ungheni; SV 3 Orhei; SV 49 Bălți.

Situații specifice: SV nr. 39, UTAG. După deschiderea secției de votare pentru alegători, Președintele BESV a luat de la observatori telefoanele mobile, pentru o perioadă scurtă de timp.

b. Prezența materialelor de publicitate, afişelor, panourilor electorale din raza secției de votare (100 metri de la localul secției)

Pct. 14 din Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare interzice amplasarea afişelor electorale în încăperile în care sunt amplasate consiliile și birourile electorale și la o distanță de 100 de metri de la acestea.

Conform constatărilor observatorilor MOA Promo-LEX, au fost depistate **40 de cazuri** de amplasare a afişelor electorale la o distanță mai mică de 100 m de SV.

Panouri cu afişe electorale ale mai multor concurenți electorali (20): SV 15 Bălți; SV 7, 32 Nisporeni; SV 9, Orhei; SV 6, 7, Ungheni; SV 34, Cahul; SV 8, Ialoveni; SV 59, 128, 175, 198, 288, Chișinău; SV 59, Ungheni; SV 55, Fălești; SV 37, 49, Ialoveni; SV 54, 82, Chișinău; SV 394, Brașov.

Afișe electorale ce promovează un singur concurent electoral (inclusiv a celor care s-au retras sau a căror înregistrare a fost anulată): Igor Dodon (8 SV) – SV 16 Ialoveni; SV 37, Cimișlia; SV 3 Basarabeasca; SV 4, UTA; SV 41, Bălți; SV 6, Ocnița; SV 38, Cahul; SV 17, Chișinău; Marian Lupu (5 SV) - SV 34, Cahul; SV 34, Călărași; SV 8, Ialoveni; SV 3, Edineț; SV 4, Glodeni; Dumitru Ciubașenco (3) - SV 6, Ungheni; SV 12, Bălți; SV 278, Chișinău; Maia Sandu (1) - SV 39, Călărași; Mihai Ghimpu (1) - SV 40 Călărași; Iurie Leancă (1) - SV 2, Florești; Silvia Radu (1) - SV 54, Chișinău; Inna Popenco (1) - SV 152, Chișinău.

c. Urnele de vot nu au fost sigilate potrivit procedurilor legale

Conform art. 55 alin. (1) din Codul electoral, în ziua alegerilor, la ora 7.00, președintele BESV, în prezența a cel puțin jumătate din membrii biroului, verifică urnele de vot, le sigilează. În conformitate cu p.26 și 27 ale Instrucțiunii CEC cu privire la asigurarea infrastructurii SV, securizarea urnelor de vot se realizează prin sigilare. Urnele de vot staționare și urnele de vot mobile trebuie să aibă posibilitatea de a fi sigilate prin intermediul a 4 și, respectiv, 2 sigilii de tip colier cu autoblocare.

Observatorii MOA Promo-LEX au depistat un număr de **18 cazuri** de utilizare defectuoasă a sigiliilor (rupere, lipsă, resigilare) de la urnele de vot staționare și mobile.

Cazuri de sigilare a urnelor de vot cu încălcarea normelor legale: SV 40, Călărași; SV 9, Orhei; SV 12, Bălți; SV 32, Glodeni; SV 154, 278, 195, 198 Chișinău; SV 50, Florești; SV 3, Șoldănești; SV 325 Dublin, Irlanda; SV 9, 10 Ungheni; SV 50, Florești; SV 24, Șoldănești; SV 31, Ialoveni; SV 5, Cimișlia; SV 24, Șoldănești.

Situații specifice: SV 163, Chișinău - urna mobilă a ieșit din secția de votare cu sigiliul deteriorat. SV 278, Chișinău – din 2 urne staționare, doar una a fost sigilată.

d. Prezența nejustificată a persoanelor neautorizate în incinta sau în perimetrul de 50 de metri ai secției de votare

Art. 52 alin. (3) din Codul electoral prevede că secția de votare trebuie să fie amenajată astfel încât să permită membrilor BESV și altor persoane autorizate să asiste la operațiunile electorale, să supravegheze, în mod continuu, toate aspectele procesului de votare, inclusiv identificarea alegătorului, înmânarea buletinelor și introducerea lor în urnele de vot, numărarea voturilor și întocmirea proceselor-verbale. În lista persoanelor autorizate se includ: reprezentanți și observatori ai concurenților electorali în organele electorale, observatori acreditați de consiliile electorale de circumscripție, observatori acreditați de CEC, precum și reprezentanți ai mijloacelor de informare în masă

Observatorii MOA Promo-LEX au constatat în interiorul secției de votare prezența diferitor categorii de persoane neautorizate pe o perioadă anumită de timp: *primar, polițist, șoferul președintelui BESV, persoane neidentificate.* Secțiile vizate sunt în **număr de 30**, și anume: SV 33, Leova; SV 23, 30, 52, 57, 71, 138, 143, 152, 196, 220, 223, 232, 240, 247, 248, 257, 266, 300 Chișinău; SV 24, 26, 27, 33, 43, Căușeni; SV 13, Călărași, SV 2, Edineț; SV 16, 58 Bălți; SV 17, Șoldănești.

Situații specifice: SV 63, Cahul. Pe parcursul zilei de votare, inclusiv în timpul numărării buletinelor de vot, în incinta SV s-a aflat șoferul președintelui BESV.

e. Buletinele de vot nerepartizate membrilor BESV nu sunt păstrate în loc sigur în incinta secției de votare

Regulamentul cu privire la activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare prevede la pct. 59 că buletinele de vot se păstrează într-un loc sigur din interiorul secției de votare, în pachete legate a câte 100 de bucăți și se distribuie de către președintele biroului electoral al secției de votare, membrilor biroului electoral pentru a fi eliberate alegătorilor în măsura necesității.

Observatorii MOA Promo-LEX au constatat **7 cazuri** de păstrare a buletinelor de vot pe masa președintelui BESV sau în imediata apropiere de aceasta în timpul procesului de votare: SV 40, Călărași; SV 27, Ialoveni; SV nr. 54, 70, 72, 131, 300, Chișinău.

f. Zvonuri, tentative sau chiar situații de recompense materiale sau bănești oferite alegătorilor în perimetrul și/sau în apropierea SV pentru a determina alegerea alegătorilor

Art. 38 alin. (5) din Codul electoral prevede că concurenților electorali li se interzice să ofere alegătorilor bani, să le distribuie fără plată bunuri materiale, inclusiv din ajutoare umanitare sau din alte acțiuni de binefacere.

Observatorii MOA Promo-LEX au raportat **7 situații** cu potențial de corupere a alegătorilor:

SV 286, Chișinău - 2 alegători discutau cum să fotografieze buletinul de vot drept dovadă a votului exercitat. SV 5, Chișinău - un alegător a fotografiat votul său pentru Igor Dodon, iar poza a remis-o pe Viber.

SV 269, Chișinău - după ce a votat în cabina de vot, o persoană a telefonat la mobil și a raportat pentru care candidat a votat.

SV 5 Criuleni - alegătorii îi arată reprezentantului cu drept de vot al BESV din partea PPPSRM, Perciuleac Vladimir, BV cu votul exercitat.

SV 4, Ialoveni - o persoană a vrut să facă o poză a buletinului de vot, dar nu i s-a permis, după care acesta a ieșit în afara SV, unde o persoană i-a comunicat că, dacă nu a reușit să facă poza, nu va fi recompensat.

SV 30, UTA - la o distanță de cca 150 m de SV este parcat un microbuz cu număr de înmatriculare GE AS 287, unde alegătorii sunt serviți cu vin.

SV 50, Ialoveni - unii dintre alegătorii care ieșeau din SV mergeau direct la magazinul din sat (100 m), fiind însoțiți de persoane suspecte.

g. Agitație electorală sau PR negru în perimetrul și/sau în apropierea secției de votare pentru a determina alegerea alegătorilor

În ziua alegerilor și în ziua precedentă alegerilor nu se admite nici un fel de agitație electorală (art. 47 alin. (8) din Codul electoral). Punctul 52 din Regulamentul cu privire la activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare stabilește că persoanelor care intră în localul secțiilor de votare li se interzice să poarte și să arate ecusoane, insigne sau alte însemne de agitație electorală.

Totodată, conform art. 52 din Codul contravențional, continuarea agitației electorale sau a agitației pentru susținerea referendumului în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării se sancționează cu amendă de la 10 la 20 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau candidatului electoral.

Observatorii MOA Promo-LEX au constatat că în ziua alegerilor reprezentanții concurenților electorali și alegătorii au promovat anumiți concurenți electorali. Astfel au fost raportate cazuri din **21 de SV**.

Agitație electorală în favoarea unui anumit concurent în ziua alegerilor (în 19 SV): Igor Dodon (14 cazuri) – SV 4, 60, 82, 278, Chișinău; SV 15, 25, 30, 35, 37, 41 Călărași; SV 11, 74, Ungheni; SV 69, Orhei; SV 7, Dubăsari. Dumitru Ciubașenco (5 cazuri) - SV 14, Edineț; SV 318, Moscova, Rusia; SV 359, Mestre, Italia; SV 1, Șoldănești; SV 41 Bălți. Maia Sandu (2 cazuri) – SV 6, Ocnița, SV 69, Orhei.

Agitație electorală în favoarea concurenților cu implicarea membrilor BESV (1 caz): SV 23, or. Chișinău. Membrii BESV purtau discuții despre concurenții electorali, în timp ce în SV erau mulți alegători.

PR negru/denigrare: SV 69, Ungheni - un alegător a făcut PR negru împotriva Maiei Sandu în incinta secției.

h. Transportarea organizată a alegătorilor

În pofida faptului că transportarea organizată a alegătorilor nu este prevăzută drept încălcare a prevederilor Codului electoral, MOA Promo-LEX a monitorizat aceste situații, ca fiind potențiale acțiuni de corupere a alegătorilor.

Observatorii MOA Promo-LEX au constatat **22 de situații de transportare** organizată a alegătorilor către SV.

Transportare organizată (fără organizator identificat): situații identificate la 13 SV.

- SV 22, Șoldănești. Au fost transportate circa 8 persoane, au coborât la 50 metri de la secție. Microbuz marca Mercedes, nr. de înmatriculare SD AG 395.
- SV 138, Chișinău. Microbuz WYZ 038 a transportat alegători la SV.
- SV 270, Chișinău. Un autobuz a fost observat de 3 ori transportând alegători la SV.
- SV 66, Orhei. Un microbuz a transportat 20 pers. din sectorul Burcuta ca sa voteze în Seliște.
- SV 42, Bender. Microbuz cu nr. A522EC a transportat un grup de 15 pers. .
- SV 42, Rezina. Au fost transportate 10 persoane cu un microbuz cu nr. de înmatriculare R269 BT.
- SV 24, Căușeni. Un automobil LADA cu nr. CS AL 291 a transportat de 4- 5 ori alegători la SV.
- SV 42, Rezina. Un autobuz cu nr. de înmatriculare R 332 BC a transportat 23 persoane. a
- SV 69, Orhei. 2 microbuze organizate de primarul din Step-Soci au transportat alegători.
- SV 10, Dubăsari. Un microbuz nr. JY AL 495 a transportat alegători.
- SV 394, Brașov, România. Trei taxiuri și un automobil particular au transportat cca 15 persoane.
- SV 270, Chișinău. Un autobuz care a făcut mai multe navete la SV.
- SV 208, Chișinău.

Transportare organizată de către anumiți concurenți electorali. Au fost raportate situații de acest tip desfășurate în 9 secții de votare, toate cu implicarea candidatului desemnat de PPPSRM – Igor Dodon:

- SV nr. 22, 23, 24, Căușeni. Reprezentantul PPPSRM a transportat alegători de la SV 22, 23 la SV 24. Au fost înregistrate 3 cazuri.
- SV 24, 25, Ștefan Vodă. Reprezentanții PPPSRM au transportat alegătorii la SV.
- SV 10, Dubăsari. De 2 ori au fost aduși alegători cu microbuzul cu numărul de înmatriculare IYL 495, (alb, având 15 locuri). A transportat alegătorii din satul Roghi (acest microbuz a fost văzut și la evenimentele organizate de PPPSRM în satul Coșnița).
- SV 2, Dubăsari. Vehicul marca Volkswagen, RZ AI 891, a adus alegători de 4 ori, la orele 12:00-13:00, mașina aparține unui voluntar PPPSRM.
- SV 1, Cocieri. Începând cu orele 12:00, periodic au fost aduși în mod organizat alegători din orașul Dubăsari cu următoarele autoturisme: Audi 80 (nr transnistrene E 253 BB), Chevrolet cupe condus de liderul PPPSRM din satul Cocieri (nr. de înmatriculare IEW 826) și Renault RDT 159.
- SV nr. 3, Dubăsari. Mai multe mașini au transportat în mod organizat persoane, simpatizanți PPPSRM. Unul din aceste mijloace de transport avea nr. de înmatriculare E253BB.

i. Acte de violență sau intimidări ale alegătorilor, sau a altor persoane

Punctul 57 din Regulamentul cu privire la activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare stabilește că răspunderea pentru asigurarea în ziua alegerilor a ordinii în localul de votare și pe teritoriul din preajmă, în rază de 100 de metri de la localul votării, o poartă președintele biroului electoral al secției de votare împreună cu reprezentantul comisariatului de poliție. Deciziile luate în acest scop sunt executorii pentru toți.

Pe parcursul zilei de votare, observatorii MOA Promo-LEX au raportat în total **22 de cazuri** de acte de violență. Acestea sunt repartizate conform următoarelor categorii:

Intimidarea alegătorilor (5 SV):

- SV 9, 14, Orhei. Au fost constatate cazuri de restricționare a accesului alegătorului în SV. Persoane neautentificate în raza de 100 m au îndemnat cetățenii, în special pe cei în etate, să boicoteze alegerile
- SV 72, Chișinău. Observatori PPPSRM au intimidat alegătorii, se uitau în buletinele de vot, puneau mâna pe urna de vot.
- SV 19, Chișinău. A avut loc o încăierare între 2 alegători, fiind solicitată intervenția poliției.
- SV 30, Chișinău. Datchii Anatolie, observator de la PPPN, a bruscă 2 alegători, care discutau despre candidatul PPPN.

Intimidarea membrilor BESV de către alegători (12): SV 24, 84, 109, 116, 120, 147, Chișinău; SV 17, Florești; SV 27 Hîncești; SV 28, Ștefan Vodă; SV 34, Bălți; SV 5, Strășeni; SV 3, Leova.

Intimidarea membrilor BESV de către concurenți electorali (PPPSRM – 2 cazuri):

- SV 248, Chișinău – președintele BESV a fost intimidat de către simpatizanții PPPSRM.
- SV 115, Chișinău – observatorul PPPSRM a bruscă membrii BESV, dorind să se implice în procesul de numărare a buletinelor de vot.

Intimidarea observatorilor de către alegători (2): SV 27, 151 Chișinău.

Intimidarea observatorilor de către membrii BESV (1): SV 65, Chișinău – membrii BESV au învinuit observatorul Promo-LEX de deteriorarea unui scaun (deja stricat).

j. Eliberarea intenționată a mai mult decât un buletin de vot pentru un alegător sau introducerea în urnă de către un singur alegător sau membri ai BESV a mai mult decât un buletin de vot

Punctul 61 din același Regulament prevede că fiecare alegător votează personal. Votarea în locul altor persoane nu se admite. Membrul biroului electoral al secției de votare înmânează alegătorului buletinul de vot, conform listei electorale, numai la prezentarea buletinului de identitate cu fișă de însoțire, în care se indică domiciliul sau reședința alegătorului pe teritoriul secției de votare respective, doar după ce alegătorul a fost verificat în SIAS „Alegeri” și s-a constatat întrunirea tuturor condițiilor de participare a alegătorului la vot anume în secția de votare respectivă. La primirea buletinului, alegătorul semnează în lista electorală în dreptul numelui. Membrul biroului electoral, de asemenea, aplică semnătura în dreptul numelui alegătorului căruia i-a eliberat buletinul de vot

MOA Promo-LEX constată **3 cazuri** de eliberare a mai mult de un buletin de vot pentru alegători.

- SV 4, Ungheni. Un membru al BESV a eliberat 2 buletine. Persoana a votat pe ambele. OTS a observat acest lucru și președintele BESV a anulat 1 vot, iar unul a fost introdus în urnă.
- SV 84, Chișinău. Un alegător a luat un buletin de vot în rusă și unul în română, unul l-a pus în buzunar.

- SV 103, Chișinău. Unui alegător, care greșit opțiunea în buletinul de vot, i-a fost eliberat un alt buletin de vot, fără a fi retras cel greșit, iar alegătorul ambele le-a aruncat în urna staționară.

k. Deficiențe în funcționarea SIAS Alegeri

Cum a fost menționat supra, conform punctului 61 din Regulamentul cu privire la activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare, membrul biroului electoral al secției de votare înmânează alegătorului buletinul de vot doar după ce alegătorul a fost verificat în SIAS „Alegeri” și s-a constatat întrunirea tuturor condițiilor de participare a alegătorului la vot anume în secția de votare respectivă.

Observatorii Promo-LEX au constatat **28 de cazuri** de funcționare cu deficiențe a SIAS Alegeri. Dintre acestea, **4 situații** s-au consumat în secțiile de votare din străinătate.

Situații în care SIAS Alegeri indică faptul că alegătorul a votat, iar acesta susține că nu a votat și probează cu actul de identitate care nu este ștampilat (4): SV 390, București, România; SV 362, Modena, Italia; SV 45, Bălți; SV 56, Chișinău.

Suspendarea funcționării SIAS Alegeri în intervalul 5 min – 36 min. (24): SV 390, București, România; SV 4, 16, 17, 26, 30, 36, 42 Cimișlia; SV 1, 3, 8 Dondușeni; SV 7, Basarabeasca; SV 8, 20, 33 Criuleni; CECE UTAG; SV 57, Ungheni; SV 46, Bălți; SV 8, Glodeni; SV 355, Bologna, Italia; SV 27, 92, 291, 248 Chișinău.

l. Deficiențe în listele electorale

Listele electorale, întocmite în baza Registrului de stat al alegătorilor, sunt liste ce cuprind toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază ori își au reședința pe teritoriul unei secții de votare. Alegătorul poate fi înscris numai într-o singură listă electorală și la o singură secție de votare. Alegătorul care are și domiciliu, și reședință este înscris, în perioada valabilității reședinței, în lista electorală de la secția de votare în a cărei rază teritorială acesta își are reședința (art. 39 alin. (1) din Codul electoral).

Conform MOA Promo-LEX, și la alegerile pentru funcția de Președinte al RM, listele electorale au conținut erori. Au fost raportate astfel de incidente în cel puțin **23 de SV** care pot fi grupate după cum urmează:

Discrepanțe dintre adresa din buletin a alegătorului și cea din lista electorală (17 cazuri raportate): SV 3, 8, 9, 50, UTAG; SV 20, 21, 43, 52, 84, 77, 103, 114, 116, 222 Chișinău; SV 9, Basarabeasca; SV 24, 25, Ștefan Vodă.

Alegători decedați în liste electorale (4 cazuri raportate): SV 2, 6, 27 UTAG; SV 12, Bălți.

Situații specifice: Liste electorale repartizate greșit pe secții de votare. Este vorba de două SV deschise peste hotare: SV 400 (Washington DC) și 401 (New York City).

m. Fotografierea buletinelor de vot

Punctul 63 din Regulamentul cu privire la activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare: Buletinul de vot se completează de către alegător numai în cabina pentru vot secret. Alegătorul care nu este în stare să completeze de sine stătător buletinul are dreptul să invite în cabină o altă persoană, cu excepția membrilor biroului electoral, reprezentanților concurenților electorali și a persoanelor autorizate să asiste la operațiunile electorale. Aceste cazuri vor fi consemnate aparte în raportul biroului electoral al secției de votare. Este interzisă fotografierea buletinului de vot completat.

Conform rapoartelor prezentate de observatorii MOA Promo-LEX, un fenomen des atestat, comparativ cu scrutinele precedente, a fost fotografierea buletinelor de vot. În total, au fost raportate cel puțin **16 cazuri**. Dintre acestea, **5 incidente** de acest gen s-au atestat în secțiile deschise peste hotare. Secțiile de votare unde a fost constatată încălcarea sunt: SV 7, 26, Ungheni; SV 5, 25, 94, 257, 299, Chișinău;

SV 25, Cimișlia; SV 12, Bălți; SV 6, Ocnița; SV 6, Cahul; SV 317, Moscova, Rusia; SV 347, Paris, Franța; SV 343, Atena, Grecia; SV 351, Lyon, Franța; SV 366, Parma, Italia.

n. Incidente ce țin de infrastructura SV

Conform pct. 7 din Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare, în imobilele în care se amenajează spații destinate desfășurării votării trebuie să existe mijloace de comunicații, inclusiv electronice, energie electrică, grup sanitar, mijloace de stingere a incendiilor, marcaje ale căilor de evacuare. Echipamentele și instalațiile trebuie să se afle în stare de funcționare.

La capitolul incidente ce țin de buna funcționare a infrastructurii SV, constatăm **5 cazuri** de sistare a alimentării cu curent electric, dar care au fost sporadice și remediate în timp util. Durata întreruperilor a fost de la 3 minute la cca o oră, iar procesul de vot nu a fost suspendat: SV 47, Călărași; SV 47 Ialoveni, SV 15, 61, Ungheni; SV 85 Chișinău.

o. Alte incidente:

Plasarea buletinului de vot eliberat la o SV în urna de vot altei SV: un alegător a plasat buletinul de vot eliberat de SV 149 în urna staționară a SV 148.

Nerespectarea secretului votului: în SV 351, Lyon, Franța, urnele de vot se aflau la etajul I, iar de la etajul II se putea observa cum și pentru cine votează alegătorii.

Semnătura aplicată în liste electorale în dreptul persoanei care nu se află în țară: SV 53, Bălți, un alegător a depistat semnătura aplicată în dreptul soției sale, care se afla la Moscova.

Semnătura aplicată deja în liste electorale în dreptul persoanei care are intenția de a vota. SV 4, Orhei, alegătorul a depistat că în dreptul numelui său este semnat că a primit buletin de vot, dar în fișa de însoțire a buletinului de identitate nu era aplicată ștampila de control. Alegătorul nu a putut să-și exercite dreptul de vot.

Votarea în baza actelor de identitate expirate: SV 15, Ungheni; SV 77, Chișinău;

Aplicarea ștampilei "Retras" eronat în dreptul altui concurent: la SV 114, Chișinău, a fost eliberat un buletin de vot cu ștampila "Retras" amplasată candidatului Mihai Ghimpu, în loc de Marian Lupu.

Deschiderea cu întârziere de durată a secției de votare: SV 411, Odessa, secția de votare a fost deschisă la ora 7:40, motivul fiind faptul că la ora 7:00 nu era prezent numărul suficient de membri ai BSV. Până la deschiderea de la 7:40, niciun alegător n-a venit la secție să voteze.

Anularea buletinelor de vot neutilizate, cu încălcarea termenului: SV 23, Chișinău. La ora 20:35, înainte de închiderea SV, președintele BESV a aplicat ștampila „anulat” pe circa 700 de buletine de vot.

Însoțirea urnei de vot mobile doar de către un membru al BESV (și nu 2, cum prevede Codul electoral): SV 94, Chișinău - urna mobilă a plecat cu 1 membru al BESV și 2 observatori.

1.3. Rezultatele numărării voturilor

a. Analiza comparativă a datelor privind numărarea voturilor furnizate de MOA Promo-LEX și Comisia Electorală Centrală

Rezultatele preliminare ale concurenților electorali au fost numărate de către MOA Promo-LEX în baza SMS-urilor expediate de către observatorii aflați în 2023 SV (1979 SV din RM și 44 SV de peste hotare).

Tabel 1: Date preliminare

	Mihai Ghimpu	Iurie Leancă	Dumitru Ciubașenco	Maia Sandu	Igor Dodon	Silvia Radu	Maia Laguta	Ana Guțu	Valeriu Ghilețchi
Promo-LEX	1.84%	3.21%	6.20%	37.71%	47.44%	0.88%	1.47%	0.18%	1.04%
CEC	1.80%	3.11%	6.01%	38.42%	48.26%	0.40%	0.75%	0.17%	1.06%

Rezultatele finale, prezentate de către MOA Promo-LEX, cu privire la numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral au fost calculate în baza datelor înscrise în 2025 (1981 SV din RM și 44 SV de peste hotare) de exemplare ale proceselor-verbale privind rezultatele numărării voturilor înmânate observatorilor MOA Promo-LEX și introduse manual în baza de date de către operatorii Promo-LEX.

Tabel 2: Date finale

	Mihai Ghimpu	Iurie Leancă	Dumitru Ciubașenco	Maia Sandu	Igor Dodon	Silvia Radu	Maia Laguta	Ana Guțu	Valeriu Ghilețchi
Promo-LEX	1.80%	3.11%	6.03%	38.07%	48.20%	0.60%	0.97%	0.18%	1.04%
CEC	1.80%	3.11%	6.03%	38.71%	47.98%	0.37%	0.76%	0.17%	1.08%

Observăm două categorii de concurenți: prima, a căror rezultate coincid sau sunt apropiate și a doua categorie – cu rezultate diferențiate. Din primul grup fac parte: Mihai Ghimpu, Iurie Leancă, Dumitru Ciubașenco, Ana Guțu și Valeriu Ghilețchi.

Cele mai mari diferențe dintre rezultatele furnizate de MOA Promo-LEX și cele ale CEC-ului se referă la concurenții: Maia Sandu (0.64%), Silvia Radu (0.23%), Igor Dodon (0.22%) și Maia Laguta (0.21%). Raportat la numărul de voturi de sub 1% acumulate de concurent, discrepanțele înregistrate sunt mai accentuate în cazul candidaților Maia Laguta și Silvia Radu.

Diferențele acestea, precum și deosebirile dintre rezultatele înregistrate de concurenții Maia Sandu și Igor Dodon, pot fi explicate prin cel puțin 3 momente. În primul rând, poate fi vorba de eventualele erori comise în procesul de numărare și totalizare a rezultatelor votării. În al doilea rând, amintim că MOA Promo-LEX nu a monitorizat toate SV deschise peste hotare, ci doar 44% dintre acestea. Iar media procentajului acumulat de către concurenți în SV extrateritoriale este diferită de rezultatele finale obținute. Astfel, concurenta Maia Sandu a acumulat în SV de peste hotare cu mult peste media finală, concurenta Maia Laguta a depășit cu puțin, iar concurenții Igor Dodon și Silvia Radu au înregistrat rezultate mai slabe în SV peste hotare, comparativ cu datele generalizatoare finale. Iar în al treilea rând, calculele Promo-LEX au fost făcute în baza *voturilor alegătorilor care au participat la alegeri*, după cum prevede norma legală în cazul alegerilor prezidențiale, și nu în baza *voturilor valabil exprimate*, după cum a calculat CEC.

b. Analiza corectitudinii întocmirii proceselor-verbale privind rezultatele numărării voturilor de către membrii BESV

În cadrul efortului de monitorizare a zilei alegerilor, MOA Promo-LEX a considerat necesar de a face o analiză a corectitudinii completării proceselor-verbale privind rezultatele numărării voturilor la alegerile pentru funcția de Președinte al RM din 30 octombrie 2016. În acest sens, au fost examinate

2028 exemplare de procese-verbale, care au fost înmânate observatorilor Promo-LEX de către președinții BESV. Numărul total al proceselor verbale care conțin erori la cel puțin o formulă de verificare este de 62 procese-verbale din 2025 verificate, adică circa 3,06%. Această cifră este în descreștere comparativ cu alegerile parlamentare din 2014 la care numărul proceselor verbale cu erori depistate de Promo-LEX a constituit 245 procese-verbale sau 12,38% din cazuri. Verificarea corectitudinii întocmirii s-a făcut în baza formulelor înserate în textul procesului-verbal: $c \leq a + b$; $c \geq d$; $d = f + h$; $e = c - d$; $f = d - h$; $h = g_1 + g_2 + g_3 + g_4 + \dots + g_n$; $i = c + j$; $j = i - c$. (vezi Anexa 1). Constatăm că în cazul tuturor formulelor au fost identificate erori de completare.

Formula $c \leq a + b$, care presupune că numărul de alegători care au primit buletine de vot trebuie să fie mai mic sau egal cu suma alegătorilor din listele electorale de bază și cele suplimentare, a fost completată greșit în 4 procese-verbale din 2025. Erorile comise la completare denotă faptul că au primit buletine de vot mai mulți alegători decât sunt înscrși în listele electorale (de bază și suplimentare).

Formula $c \geq d$ indică asupra faptului că numărul alegătorilor care au primit buletinele de vot (dedus în baza semnăturilor din listele electorale) trebuie să fie egal sau mai mare cu/decât numărul de buletine de vot extrase din urne. Au fost identificate 4 procese-verbale în care această formulă nu se respectă, constatare ce ar presupune că din urne au fost extrase mai multe buletine de vot decât s-au eliberat.

Formula $d = f + h$ nu a fost respectată în 50 de procese-verbale. În aceste cazuri nu s-a reușit să se demonstreze că numărul de buletine de vot extrase din urne coincide cu suma buletinelor nevalabile și a celor valabil exprimate. Pot apărea dubii privind corectitudinea numărării buletinelor valabil exprimate, respectiv a rezultatelor per concurenți.

Formula $e = c - d$ n-a fost demonstrată în cazul a 20 de procese-verbale. În acest fel, în 20 de SV nu coincide numărul de semnături din listele electorale cu cel al buletinelor de vot din urne.

Formula $f = d - h$ verifică numărul buletinelor declarate nevalabile prin scăderea din numărul total al buletinelor buletinele valabil exprimate. Sunt raportate erori la aplicarea acestei formule de verificare în 50 de procese-verbale. Sunt valabile concluziile expuse la verificarea formulei $d = f + h$.

Formula $h = g_1 + g_2 + g_3 + g_4 + \dots + g_n$ nu a fost respectată în 59 de cazuri (2.91%). Astfel, suma voturilor pentru concurenți nu coincide cu numărul total de voturi valabil exprimate în 2.91% din procesele-verbale analizate. În opinia MOA Promo-LEX, aceste cifre sunt îngrijorătoare, în condițiile în care apar semne de întrebare privind corectitudinea rezultatelor per concurenți electorali.

Formula $i = c + j$ nu a putut fi aplicată corect în cazul a 57 de procese-verbale, aceeași situație fiind atestată în cazul verificării formulei $j = i - c$. În acest fel, fie buletinele neutilizate și anulate au fost numărate greșit, fie semnăturile din listele electorale. De altfel, constatăm că expresia "neutilizate și anulate" poate induce în eroare membrii BESV, care pot asocia cu două categorii distincte de buletine.

OBSERVAREA ALEGERILOR ÎN PERIOADA 31 OCTOMBRIE – 10 NOIEMBRIE 2016

I. CADRUL LEGAL

În perioada indicată, MOA Promo-LEX a continuat efortul de monitorizare a respectării prevederilor legale ce reglementează alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016. Scopul nostru este de a responsabiliza atât autoritățile publice și cele electorale, implicate în elaborarea, implementarea și respectarea cadrului legal, cât și concurenții electorali, ce trebuie să se conducă în activitatea lor exclusiv de prevederile respective.

a. Calculul voturilor exprimate în favoarea candidaților

MOA Promo-LEX atrage atenția asupra unor prevederi legale, care tind să lase loc de interpretare în ceea ce privește modalitatea calculării valorii procentuale a voturilor exprimate în susținerea candidaților electorali.

Astfel, art. 110 alin. (1) din Codul electoral stabilește că, dacă în urma totalizării rezultatelor alegerilor, se constată că un candidat a întrunit *cel puțin jumătate din voturile alegătorilor care au participat la alegeri*, CEC declară alegerile valabile și candidatul ales.

În același sens, conform 109 alin. (1) din Cod, în cazul în care niciunul dintre candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova nu a întrunit *cel puțin jumătate din voturile alegătorilor care au participat la alegeri*, se organizează al doilea tur de scrutin pentru primii doi candidați stabiliți în ordinea descreșterii numărului de voturi obținute în primul tur.

Totodată, ținem să menționăm că în cazul alegerilor locale: “candidatul pentru funcția de primar se consideră ales dacă a întrunit *mai mult de jumătate din voturile valabil exprimate ale alegătorilor care au participat la votare*” (art. 134 alin. (1) din Codul electoral). La fel, la alegerile parlamentare: “pragul minim de reprezentare constituie următoarele proporții din voturile valabil exprimate în ansamblu pe țară: [...]” (art. 86 alin. (2) din Codul electoral).

Reieșind din rezultatele anunțate prin Hotărârea CEC nr. 517 din 2 noiembrie 2016, constatăm că organul electoral central a efectuat calculele, luând ca bază numărul voturilor valabil exprimate de către alegători.

Totuși, neîncluderea sintagmei „*valabil exprimate*” imediat după cuvântul “*voturile*” la art. 110 alin. (1) din Codul electoral, reduce din certitudinea acestei norme legale. Aceasta ar putea fi înțeleasă în sensul calculării valorii procentuale, reieșind din numărul total al voturilor alegătorilor participanți la vot. Or, operarea de către legiuitor cu sintagmele “*voturi valabil exprimate*” și “*voturi*” pentru situații similare este un indiciu temeinic ca *voturile declarate nevalabile* să fie calificate și ele ca voturi și să poată fi, de asemenea, luate în calcul. Prin deducție, dacă e să ne bazăm pe ultima idee pronunțată, constatăm că CEC a calculat greșit valoarea procentuală a voturilor, altfel decât prescrie Codul electoral.

Pentru o mai bună înțelegere a riscului unei interpretări eronate și aplicări greșite a normei citate, vom veni cu anumite cifre exacte raportate la scorurile electorale acumulate de unii candidați în primul tur al prezidențialelor din 2016. Cum a fost menționat supra, CEC a calculat valoarea procentuală pentru fiecare candidat, reieșind din numărul voturilor valabil exprimate de către alegători.

Astfel, conform informațiilor disponibile pe pagina oficială a CEC, candidatul Igor Dodon a acumulat 47,98% din voturi. Dacă e să calculăm cât constituie procentual, numărul voturilor acumulate de candidatul menționat, raportat nu la numărul voturilor valabil exprimate, dar la toate voturile înregistrate, atunci Igor Dodon ar obține 47,24%. Atestăm o diferență de 0,74%, una considerabilă de altfel. Al doilea candidat care a acumulat un număr semnificativ de voturi este Maia Sandu, cu un scor de 38,71%. Respectiv, dacă și în acest caz am raporta voturile acumulate la numărul total de voturi înregistrate, Maia Sandu ar obține 38,12% din voturi, ceea ce este cu 0,59% mai puțin decât a anunțat CEC oficial.

Astfel, în special, având în vedere apropierea unui candidat de scorul de 50 %, observăm că este esențială această diferență de calcul și poate deveni una chiar decizională. În acest sens, recomandăm Parlamentului revederea textului normei de la art. 109 alin. (1) și 110 alin. (1) din Codul electoral, în vederea instituirii unui mecanism clar de calcul și, respectiv, de identificare a învingătorului scrutinului prezidențial.

b. Mobilitatea alegătorilor în perioada dintre primul și al doilea tur de scrutin

Codul electoral stabilește expres că dreptul de vot se exercită în localitatea în care alegătorul își are domiciliul. În cazul în care alegătorul are și domiciliul, și reședința, în perioada valabilității reședinței, el votează în localitatea în care își are reședința. Totuși, în ziua alegerilor, nu toți cetățenii se află fizic în localitatea în care își au domiciliul sau reședința. Pentru a garanta libera exercitare a dreptului la vot tuturor cetățenilor, legislația electorală a RM oferă două alternative care permit votarea în raza secției în care se va afla alegătorul în ziua votării.

Astfel, art. 39 alin. (7) din Codul electoral stabilește că, în cazul în care alegătorul își schimbă domiciliul sau reședința în perioada dintre data întocmirii listelor electorale și data alegerilor, corespunzător domiciliului precedent, la solicitarea alegătorului și în baza actului de identitate acceptat pentru participarea la votare, BESV îi eliberează un certificat pentru drept de vot. Certificatul pentru drept de vot permite alegătorului să voteze la orice secție de votare din țară.

De asemenea, alineatul (8) al art. 39 din Cod prevede că persoanele cu drept de vot care, după ultima participare la alegeri, și-au schimbat locul de ședere sunt în drept, cel târziu cu 30 de zile înainte de următoarele alegeri, să-și declare locul nou de ședere la organul administrației publice locale pentru a putea fi înscrise în lista de alegători la secția de votare corespunzător locului șederii.

MOA Promo-LEX constată că suplimentar mecanismelor enumerate, CEC a manifestat intenția de a solicita administrației instituțiilor de învățământ să identifice mecanisme pentru înregistrarea la reședință a studenților și elevilor cu drept de vot, astfel încât aceștia să poată participa la cel de-al doilea tur de scrutin prezidențial organizat pe 13 noiembrie 2016, prezentându-se la SV deschise în localitatea unde se află universitatea ori colegiul în care învață.

În vederea verificării statisticii mobilității alegătorilor dintre tururile de scrutin, la data de 10 noiembrie 2016 MOA Promo-LEX a solicitat în mod verbal de la Întreprinderea de Stat „Centrul Resurselor Informaționale de Stat „Registru” (ÎS „CRIS „Registru”) oferirea informației privind numărul persoanelor care în perioada 31 octombrie 2016 – 9 noiembrie 2016 și-au schimbat domiciliul sau reședința. La solicitările verbale, instituția, prin intermediul Serviciului relații cu presa, a refuzat să le ofere observatorilor acreditați de CEC informația corespunzătoare și i-a îndemnat să depună o solicitare în scris pe acest subiect, care să fie examinată în baza legii cu privire la accesul la informație.

c. Începutul campaniei electorale pentru turul doi de scrutin

Cu referire la data demarării campaniei electorale pentru turul II al alegerilor prezidențiale, MOA Promo-LEX constată că la 2 noiembrie 2016, CEC a adoptat Hotărârea nr. 517 cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 30 octombrie 2016 și organizarea celui de-al doilea tur de scrutin. Astfel, Comisia a dispus organizarea celui de-al doilea tur de scrutin la 13 noiembrie 2016 pentru primii doi candidați stabiliți în ordinea descreșterii numărului de voturi obținute în primul tur: Igor Dodon și Maia Sandu. Prin urmare, reieșind din declarațiile Președintei CEC Alina Russu, campania electorală reîncepe din momentul în care Comisia în mod oficial a stabilit organizarea și desfășurarea turului II de scrutin.

Totuși, MOA Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că Codul electoral nu reglementează în nici un fel campania electorală pentru cel de-al doilea tur al alegerilor. Din acest motiv, pe parcursul mai multor scrutine consecutive actorii electorali au avut incertitudini în ceea ce privește startul campaniei electorale pentru al doilea tur de scrutin, precum și regulile de desfășurare a acesteia (finanțarea campaniei, procedurile de vot etc.).

Mai mult, deficiența în cauză a fost reclamată de Asociația Promo-LEX și în Raportul său final de monitorizare a alegerilor locale generale din 14 (28) iunie 2015. Misiunea de observare a raportat că, din cauza lipsei unei reglementări explicite, concurenții electorali care au acces în turul doi nu știau când pot relua campania. De asemenea, în Raportul său final, și Misiunea Restrânsă a OSCE/BIDDO de Observare a Alegerilor locale generale din 14 (28) iunie 2015 a atras atenția asupra faptului că, campania pentru turul doi a început la 16 iunie 2015, în timp ce majoritatea concurenților au considerat-o lansată din ziua următoare primului tur. Misiunea Restrânsă a OSCE/BIDDO a ținut să recomande ca demararea perioadei de campanie electorală pentru turul doi să fie ulterior clarificată concurenților, pentru a evita neînțelegerile.

II. ORGANELE ELECTORALE

2.1. Hotărâri ale Comisiei Electorale Centrale

În perioada de raportare, CEC a adoptat un șir de hotărâri întru buna organizare și desfășurare a scrutinului prezidențial și respectarea Programului calendaristic aprobat la 23 august 2016.

Prin urmare, au fost adoptate 25 de hotărâri relevante scrutinului din 30 octombrie 2016, prin care organul electoral central: a modificat hotărâri adoptate anterior, în vederea ajustării acestora la noile circumstanțe, a constatat, de asemenea, mersul executării unor hotărâri adoptate anterior, a luat act de rapoartele concurenților electorali privind mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, la situația din data de 28 octombrie 2016, a luat act de participarea alegătorilor la votare în ziua de 30 octombrie 2016, a efectuat totalizarea rezultatelor alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 30 octombrie 2016 și a stabilit organizarea celui de-al doilea tur de scrutin, a acreditat observatori internaționali și naționali.

Prin Hotărârea nr. 516 din 2 noiembrie 2016, CEC a luat act de participarea alegătorilor la votare în ziua de 30 octombrie 2016. Astfel, Comisia a constatat că numărul de alegători incluși în listele electorale de bază a fost de 2 812 566, numărul de alegători incluși în listele suplimentare a fost de 117 128, iar în total la votare au participat 1 440 733 de alegători. Prin urmare, rata participării alegătorilor la votare a fost de 50,95 la sută, ceea ce constituie mai mult de 1/3 din numărul de persoane înscrise în listele electorale și, prin urmare, alegerile Președintelui Republicii Moldova din 30 octombrie 2016 se consideră valabile.

De asemenea, la 2 noiembrie 2016, CEC a adoptat Hotărârea nr. 517, prin care s-a constatat că niciunul dintre candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova nu a întrunit cel puțin jumătate din voturile alegătorilor care au participat la alegeri în primul tur de scrutin. Astfel, CEC a dispus organizarea turului II de scrutin pentru primii doi candidați stabiliți în ordinea descreșterii numărului de voturi obținute în primul tur, după cum urmează: Igor Dodon, desemnat de Partidul Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”, care a obținut 680 550 voturi și Maia Sandu, desemnată de Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”, care a obținut 549 152 voturi. De asemenea, a fost aprobat textul și modelul buletinului de vot pentru turul al doilea de scrutin din 13 noiembrie 2016.

2.2. Activitatea Consiliilor Electorale de Circumscripție Electorală de nivel II

a. Programul de activitate

În scopul facilitării accesului la votare pentru cetățenii Republicii Moldova aflați în străinătate și libera exercitare a dreptul de vot, CECE din mun. Chișinău, prin hotărârea nr. 39 din 4 noiembrie 2016, a adoptat decizia de a mări tirajul buletinelor de vot până la 3000 în următoarele SV: 313, 315, 316, 334, 348, 383, 384, 385, 405, 406.

Totodată, CECE din mun. Chișinău, Călărași, Nisporeni, Glodeni, Drochia, Hîncești, Sîngerei, Fălești și Rezina au adoptat decizia privind degrevarea din funcție a câte un membru din toate secțiile de votare din municipiu și străinătate.

b. Amplasarea/Modificarea sediilor SV

MOA Promo-LEX salută deciziile CECE privind modificarea sediilor SV în vederea oferirii unor condiții mai confortabile de votare. Cu regret, observatorii au raportat doar despre 2 cazuri de acest gen.

În s. Chetroșica Veche (r. Edineț), conform dispoziției primăriei c. Cupcini și Hotărârii CECE Edineț, a fost modificat sediul SV din incinta ÎI "Bejan Oleg" (magazin comercial) în incinta grădiniței din localitate din cauză că în fostul sediul al SV se comercializau băuturi alcoolice și încăperea nu se încălzea.

În s. Cernoleuca (r. Dondușeni) sediul SV a fost amplasat în Casa de Nunți din localitate, unde nu se încălzea și nu existau condiții prielnice pentru desfășurarea procesului electoral. Ca urmare, în baza deciziei APL din s. Cernoleuca și CECE Dondușeni, a fost modificat sediul SV după Turul I, în incinta Gimnaziul "Igor Vieru", unde există condiții minime pentru desfășurarea alegerilor.

Conform observatorilor Promo-LEX, în s. Vălcineț (r. Călărași) sediul SV 47 este amplasat în două camere, din cauza lipsei spațiului adecvat. Astfel, în una dintre camere se eliberează buletinele de vot, iar în cealaltă se află cabina și urna de vot. Aceasta îngreunează procesul de vot pentru alegători, precum și obstrucționează procesul de observare liberă de către observatori.

c. Modificarea componenței BESV

CECE Chișinău a adoptat un șir de hotărâri privind modificarea componenței nominale la 141 BESV și numerice la 12 BESV din străinătate. Astfel, a fost schimbată componența numerică:

Tabel 3

de la 9 la 7 membri	SV 338, 387
de la 7 la 5 membri	SV 323
de la 7 la 9 membri	SV 335
de la 9 la 11 membri	SV 325, 345, 346, 347, 355, 359, 362
de la 5 la 7 membri	SV 323

De asemenea, în data 8 și 9 noiembrie 2016, CECE din mun. Chișinău a aprobat hotărârile nr. 47 și 49 privind modificarea componenței BESV pentru cazul a 129 de membri.

d. Acreditarea observatorilor

Prin Hotărârile CECE Chișinău din 7 și 8 noiembrie 2016, au fost substituiți 56 de observatori din partea candidatului Igor Dodon. Astfel, în mun. Chișinău au fost acreditați 312 observatori din partea candidatului Igor Dodon, 130 de femei și 182 de bărbați.

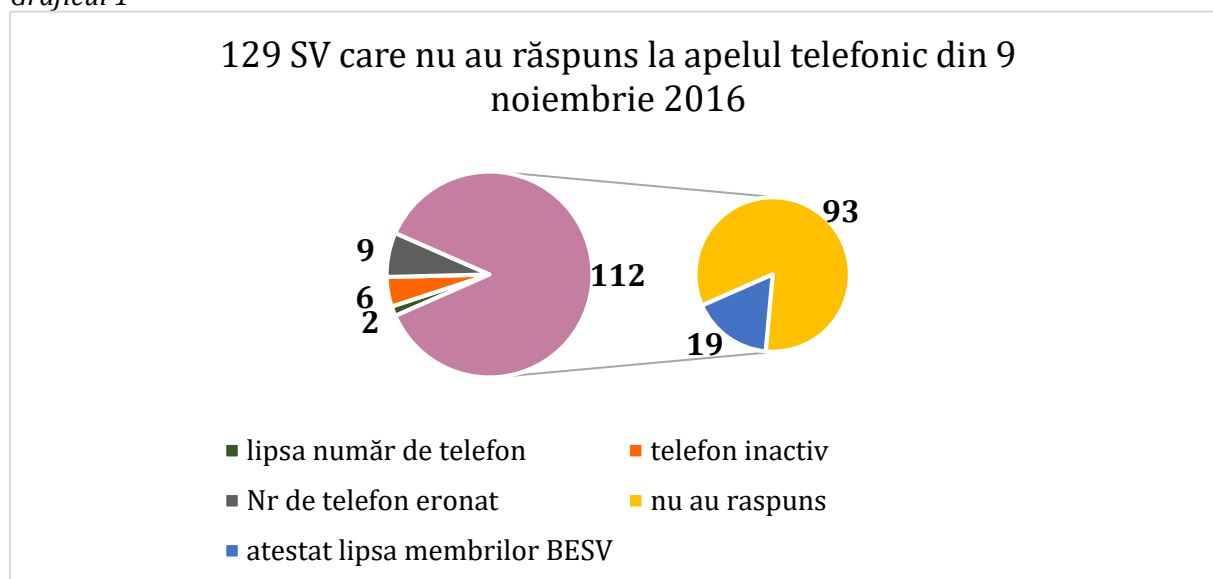
2.3. Funcționarea birourilor electorale ale secțiilor de votare (BESV)

a. Programul de lucru al BESV

În perioada 31 octombrie -10 noiembrie 2016, cu excepția zilelor de odihnă, observatorii Promo-LEX au desfășurat 610 vizite în teritoriu. În cadrul vizitelor, s-a constatat că 42 de BESV din circumscripțiile Dubăsari, Basarabeasca, Glodeni, Rezina, Sîngerei erau închise în timpul programului de lucru.

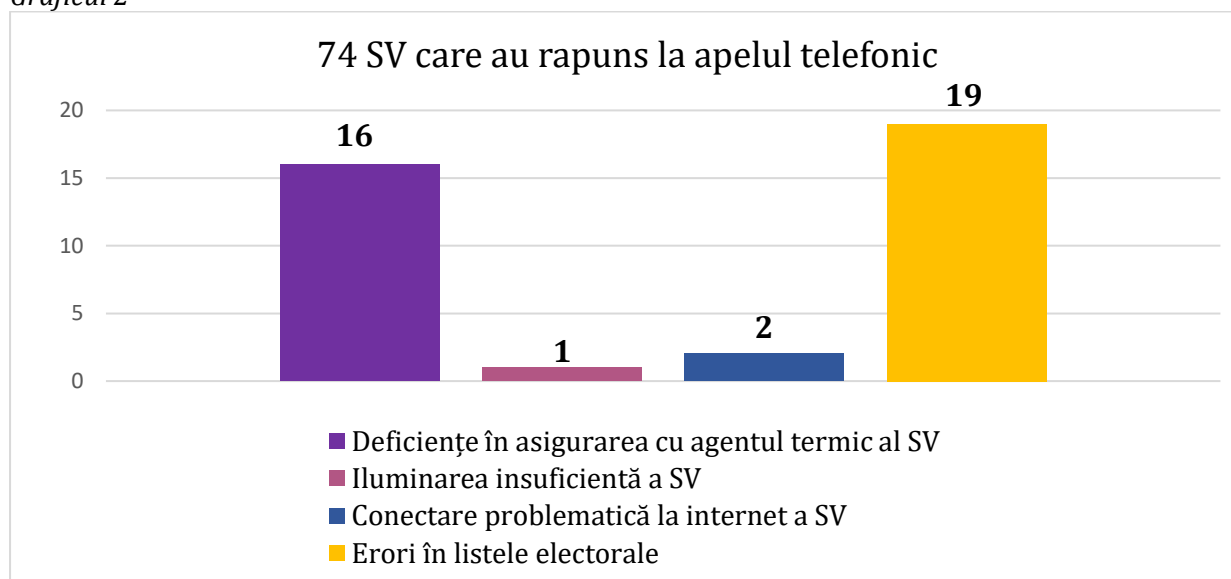
La data de 9 noiembrie 2016, observatorii Promo-LEX au desfășurat repetat un eșantion telefonic în scopul verificării activității SV din RM. În intervalul orelor 15.00-17.00, au fost contactate telefonic 203 SV, selectarea desfășurându-se de la SV nr. 4, prin aplicarea pasului de numărare 10. În timpul verificării telefonice, 129 de SV nu au răspuns la apel, ceea ce constituie 63.5% din numărul total al secțiilor de votare contactate (vezi graficele 1, 2).

Graficul 1

MOA Promo-LEX constată faptul că, în mod repetat, majoritatea SV nu au răspuns la apelurile observatorilor. Reamintim că, în preajma turului I de scrutin, nu au răspuns la apelul telefonic cca 69% din SV apelate. Astfel, putem deduce o eventuală lezare a drepturilor alegătorilor de a se verifica în listele electorale, a-și ridica certificat cu drept de vot, a depune o cerere de votare la locul aflării. De amintit că în fiecare SV există o persoană care este degrevată de la locul de muncă/convocată în scopul bunei funcționări a SV.

Graficul 2

În ceea ce privește membrii BESV care au răspuns la apelurile telefonice (din 74 de SV), aceștia au fost intervievați asupra unor deficiențe de funcționare a birourilor. Răspunsurile sunt prezentate în Graficul 2. Printre problemele menționate ca fiind cel mai des întâlnite, se numără: calitatea listelor electorale și deficiențe în asigurarea cu agentul termic.

b. Implicarea membrilor BESV în activități de agitație electorală

Conform art. 32 alin. (5) din Codul Electoral, membrii consiliilor și birourilor electorale nu pot face agitație în favoarea sau în defavoarea persoanelor ce candidează la o funcție publică eligibilă; nu pot să

se implice în activități politice în susținerea vreunui din concurenții electorali; nu pot să se afilieze niciunui dintre ei; nu pot sprijini financiar sau prin orice alte modalități, direct sau indirect, niciun concurent electoral.

În perioada electorală, observatorii Promo-LEX au constatat 3 cazuri de implicare a funcționarilor electorali în activități de agitație. La data de 3 și 4 noiembrie 2016, membrul BESV nr. 5 din or. Cimișlia, Bulat Svetlana, a împărțit alegătorilor invitații de participare la votare. Totodată, respectiva membră a BESV făcea agitație în favoarea candidatului Igor Dodon și distribuia pliantele candidatului nominalizat.

Președintele BESV nr 10 din s. Boghicieni (r. Hîncești) a făcut agitație electorală indirectă în incinta BESV prin expunerea în birou a pliantelor concurentului electoral Maia Sandu.

La 8 noiembrie 2016, în s. Cotul-Morii (r. Hîncești), secretara Consiliului Local, care este și președinte al BESV nr 29 al CECE Hîncești, a făcut agitație electorală indirectă prin păstrarea la vedere în biroul de la Primărie a pliantelor candidatei Maia Sandu.

2.4. Liste electorale

În virtutea prevederilor legale, precum și reieșind din conținutul listelor electorale de bază unde este prezentă rubrica destinată turului doi de scrutin, în data de 13 noiembrie 2016 vor fi utilizate listele electorale de bază din cadrul primului tur de scrutin. În ceea ce privește listele electorale suplimentare, acestea vor fi înlocuite cu mostre noi. MOA Promo-LEX constată că, în virtutea duratei procedurilor de totalizare a rezultatelor alegerilor de către CEC, listele electorale au ajuns, de facto, la BESV-uri în perioada 3-4 noiembrie 2016.

Conform MOA Promo-LEX, pe parcursul perioadei monitorizate, au fost raportate în cel puțin 11 SV următoarele situații problematice, în baza discuțiilor cu membrii birourilor: *inclusiunea în liste electorale a alegătorilor din alte localități (6 SV); confuzii de adrese în cadrul aceleiași localități (3 SV); identificarea în liste a persoanelor decedate (1 SV); prelucrarea dificilă a datelor din listele electorale (2 SV).*

Includerea în liste electorale a alegătorilor din alte localități. În c. Răscăieți (r. Ștefan Vodă), în data de 30 octombrie 2016, 49 de alegători nu au putut să voteze la SV 24, deoarece au figurat în listele de bază ale SV 25 din s. Răscăieții Noi, parte a comunei nominalizate. De menționat că membrii BESV 24 Răscăieți au prezentat către APL modificările de rigoare, privind includerea acestor alegători în listele de bază ale c. Răscăieți.

În s. Abaclia (r. Basarabeasca), în ziua alegerilor 2016, 10 alegători nu au putut să voteze la SV nr.7, deoarece au figurat în listele de bază ale SV nr. 5 din or. Basarabeasca. În consecință, au votat pe listele suplimentare.

În listele electorale de la SV nr. 17 din s. Biliceni Vechi (r. Sîngerei) figurează cel puțin 20 de persoane din localitatea Coadă Iazului (r. Sîngerei), SV nr. 18.

Confuzii de adrese în cadrul aceleiași localități. În listele electorale ale SV nr. 302 din c. Stăuceni și SV nr. 296 din s. Hulboaca (mun. Chișinău) au fost depistate erori în adresele alegătorilor. În ziua alegerilor, unii alegători din SV nr. 6 din or. Basarabeasca au depistat numele foștilor proprietari incluse în listele electorale pe adresele personale.

Identificarea în liste a persoanelor decedate. O persoană decedată în anul 2003 din or. Orhei este inclusă în listele electorale ale SV nr. 8 și a primit invitație de a participa la scrutinul din 30 octombrie 2016.

Prelucrarea dificilă a datelor din listele electorale. În SV nr. 8 din s. Abaclia și SV nr. 11 din s. Iordanovca (r. Basarabeasca) membrii BESV au avut deficiențe la identificarea alegătorilor în listele electorale, deoarece multe persoane aveau numele și prenumele identice cu alți alegători.

2.5. Instruirea electorală

Pe parcursul perioadei monitorizate, Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE), în parteneriat cu CEC, a continuat implementarea programului de activități privind pregătirea funcționarilor electorali calificați în vederea alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016. Conform informației totalizatoare plasate pe pagina web a CICDE, pe durata perioadei electorale au fost organizate cca 200 de seminare de instruire pentru membrii CECE și BESV. De instruire au beneficiat peste 5 mii și jumătate de funcționari electorali².

2.6. Informarea publică

CEC a prelungit campania de informare publică, plasând spoturile publicitare: „Chiar dacă ești departe de țara ta, participă la alegeri! Fii parte din destinul ei!”, „Fă-ți vocea auzită pe 13 noiembrie 2016!”, „Dacă aștepți o schimbare, atunci trebuie să te faci auzit!”, „Procedura de votare. Turul al doilea de scrutin pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova din 13 noiembrie 2016”, „Procedura de vot pentru alegătorii de peste hotare. Turul al doilea de scrutin pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova din 13 noiembrie 2016”.

La data de 8 noiembrie 2016, în cadrul campaniei de informare „Hai la Vot”, CEC a desfășurat o comunicare în direct cu potențialii alegători de peste hotare.

2.7. Observatori naționali și internaționali

În vederea monitorizării alegerilor pentru funcția de Președinte al RM din 30 octombrie 2016, în perioada 28 octombrie – 10 noiembrie 2016, CEC a acreditat 196 de observatori naționali și 127 de observatori internaționali:

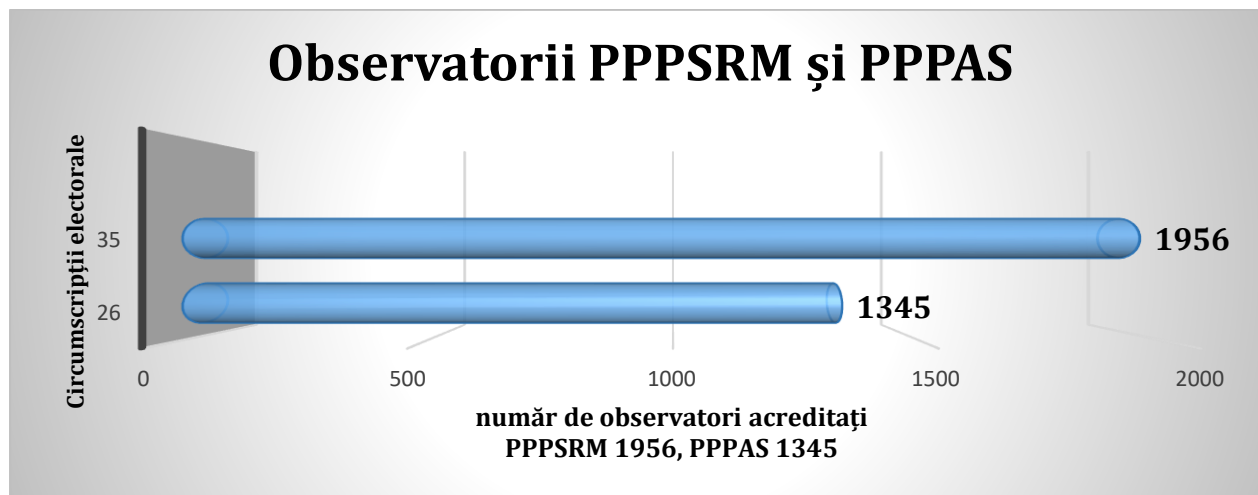
- 93 de observatori naționali din partea Asociației obștești „Promo-LEX”;
- 6 observatori naționali din partea Asociației obștești „Reprezentanța în Moldova a National Democratic Institute din SUA”;
- 93 de observatori naționali din partea Asociației obștești „Institutul pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului”;
- 1 observator internațional și 1 observator național din partea Ambasadei Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord în Republica Moldova;
- 1 observator internațional din partea Consiliului Adunării Interparlamentare a Statelor-membre ale CSI;
- 1 observator internațional din partea Ambasadei Republicii Franceze în Republica Moldova;
- 59 de observatori internaționali și 3 interpreți din partea Biroului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO);
- 1 observator internațional din partea Ambasadei Republicii Indonezia în Republica Moldova cu reședința la București;
- 29 de observatori internaționali și 20 de interpreți din partea Rețelei Europene a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO);
- 11 observatori internaționali și 2 observatori naționali din partea Societății „German Marshall Fund of the United States - Reprezentanța din România”;
- 17 observatori internaționali, 1 observator național și 5 interpreți din partea organizației obștești daneze „SILBA-Support Initiative for Liberty and Democracy”;
- 1 observator internațional din partea Ambasadei Republicii Polone în Republica Moldova;
- 1 observator internațional din partea Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova;
- 2 observatori internaționali din partea Misiunii de observare a CSI;
- 3 observatori internaționali din partea Parlamentului European.

² <http://cicde.md/index.php?pag=news&id=1063&rid=1468&l=ro#sthash.SvkS1Pnk.dpuf>

În total, către data de 10 noiembrie 2016, din partea Asociației obștești Promo-LEX au fost acreditați 2667 observatori.

Observatorii din partea concurenților electorali. În turul doi de scrutin din 13 noiembrie 2016, 3301 observatorii ai concurenților electorali PPPSRM și PPPAS vor asigura monitorizarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM (vezi graficul 3). Observatorii PPPSRM vor monitoriza 1945 SV din 35 de circumscripții electorale și 11 SV din străinătate, iar observatorii PPPAS 1345 SV din 26 circumscripții electorale.

Graficul 3

2.8. Contestații

a. Contestații depuse la CEC

În perioada monitorizată, CEC a înregistrat 5 contestații. Patru dintre ele au fost adresate de către candidații la funcția de Președinte al RM și una de către un cetățean.

Prin contestația depusă, cetățeanul Mihai Grivneac, care a cerut CEC să examineze problema apărută în ziua votării, 30 octombrie 2016, când acestuia i s-a interzis să voteze, întrucât blocul în care locuiește ar fi fost atribuit altei secții de votare. Secția unde a fost direcționat alegătorul, de asemenea, a refuzat să accepte ca acesta să-și exercite dreptul la vot. În acest sens, CEC a remis contestația spre examinare CECE municipal Chișinău. Ultimul a respins contestația ca fiind depusă tardiv.

Alte două contestații au fost depuse de către reprezentantul cu drept de vot consultativ la CEC al concurentului electoral Igor Dodon, care a solicitat Comisiei să constate folosirea de către concurentul electoral Maia Sandu a fondurilor financiare și a materialelor nedeclarate și să aplice sancțiunile corespunzătoare. În cele din urmă, autorul și-a retras una din contestații, iar în privința celei de a doua CEC încă nu s-a expus.

De asemenea, reprezentantul cu drept de vot consultativ la CEC al candidatului Maia Sandu a depus două contestații cu privire la distribuirea de către susținătorii candidatului Igor Dodon a materialelor electorale denigratoare. Prin urmare, una din contestații CEC a restituit-o autorului, nefiind împluternicită să o examineze, iar alta a fost redirecționată, conform competenței, Inspectoratului General de Poliție.

b. Contestații depuse la CECE

În ceea ce privește contestațiile depuse la CECE. În baza rapoartelor oferite de observatorii MOA Promo-LEX, putem relata despre 2 contestații depuse la 2 dintre Consilii.

O contestație a fost adresată CECE municipale Chișinău. Astfel, reprezentantul cu drept de vot consultativ la CECE Chișinău al concurentului electoral Igor Dodon a contestat acțiunile Președintelui BESV nr. 1/296, care a admis în incinta secției de votare difuzarea de către un cetățean a imnurilor de stat al Republicii Moldova și al României. CECE încă nu a adoptat o hotărâre în acest sens.

c. Sesizări depuse la CECE de către observatori

O sesizare a fost depusă de către un observator național Promo-LEX, care a solicitat în mod repetat CECE Criuleni, copiile demersurilor de solicitare a acreditării observatorilor depuse de către concurenții electorali și/sau de asociațiile obștești calificate, informația cantitativă despre numărul observatorilor care au fost acreditați de Consiliul electoral în cauză, precum și a celor ce se află în proces de examinare. De menționat că CECE Criuleni a respins sesizarea și a refuzat furnizarea informațiilor solicitate pe motiv că ar fi prezentat deja informații similare altor observatori Promo-LEX. Mai mult ca atât, CECE Criuleni a calificat solicitările observatorului drept o depășire a atribuțiilor garantate de art.63 Cod Electoral și s-a expus în Hotărâre precum că observatorul nu este demn de statutul oferit. MOA Promo-LEX califică acțiunile CECE Criuleni drept intimidare a observatorului și o încălcare grosolană a legislației electorale. În context, Promo-LEX reiterează că toți observatorii au acces la toate informațiile cu caracter electoral și pot efectua filmări foto cu informarea președintelui organului electoral.

3. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

3.1. Activități de organizare a alegerilor cu implicarea administrației publice locale

Din 731 de SV monitorizate în perioada imediat următoare alegerilor, observatorii Promo-LEX au constatat că persistă deficiențe la dotarea SV. Astfel, cel puțin 39 de SV din circumscripțiile Dubăsari, Anenii Noi, Criuleni, Ștefan Vodă, Taraclia, Cahul, Glodeni, Drochia, Rîșcani, Bălți nu sunt dotate cu agent termic. SV 6 din Mălăiești, Criuleni nu dispune de o bună iluminare.

3.2. Acțiuni ale APL cu elemente de intimidare a alegătorilor

La 1 noiembrie 2016, primarul orașului Orhei, Ilan Șor, a semnat dispoziția nr. 490 cu privire la completarea și actualizarea datelor dosarelor personale ale angajaților Primăriei or. Orhei, întreprinderilor și instituțiilor subordonate acesteia. Acesta a dispus prezentarea de către salariații primăriei, a întreprinderilor și instituțiilor subordonate acesteia, în original, a documentelor necesare pentru încheierea contractelor individuale de muncă, în vederea reflectării documentare a evoluției în timp a datelor salariaților. Astfel, salariații au fost obligați să prezinte: buletinul de identitate cu fișa de însoțire, documentele de evidență militară și diploma de studii/certificatul de calificare ce confirmă pregătirea specială.

MOA Promo-LEX apreciază această cerință în adresa angajaților primăriei Orhei și a instituțiilor subordonate ca fiind o metodă de intimidare a acestora, în contextul indemnului public făcut anterior de candidata Inna Popenco de a boicota alegerile prezidențiale. Precizăm că Inna Popenco a fost desemnată în calitate de candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova de către Mișcarea Social-politică „Ravnopravie”, a cărei președinte este primarul or. Orhei, Ilan Șor.

4. CONCURENȚII ELECTORALI

4.1. Activități din cadrul campaniei electorale

a. Întâlniri cu cetățenii. Campanii *din ușă în ușă*. Conferințe de presă

Conform observatorilor Promo-LEX, concurenții electorali au desfășurat activități electorale, după cum urmează:

Tabelul 4

Întâlniri cu cetățenii		
Maia Sandu (PPPAS)	02.11.2016	or. Chișinău
	04.11.2016	or. Drochia, s. Chișcăreni (r. Sîngerei)
	05.11.2016	or. Cahul, or. Orhei, or. Șoldănești
	06.11.2016	or. Cimișlia, s. Gura Galbenei (r. Cimișlia)
	08.11.2016	s. Gura Bîcului (r. Anenii Noi)
	09.11.2016	or. Ocnița
	09.11.2016	or. Chișinău
	09.11.2016	s. Cernoleuca (r. Dondușeni)
Igor Dodon (PPPSRM)	05.11.2016	or. Cimișlia
	06.11.2016	or. Comrat
	08.11.2016	s. Coșnița (r. Dubăsari)
	08.11.2016	or. Chișinău
Din ușă în ușă		
Maia Sandu (PPPAS)	01.11.2016	în căminul nr.10 al USM or. Chișinău
	05.11.2016	s. Troițcoe (r. Cimișlia)
	06.11.2016	s. Bogdanovca (r. Cimișlia)
	07.11.2016	or. Chișinău
Igor Dodon (PPPSRM)	31.10.2016	or. Chișinău
	07.11.2016	or. Dondușeni
	08.11.2016	or. Chișinău
Conferințe de presă		
Maia Sandu (PPPAS)	02.11.2016	or. Chișinău
	04.11.2016	or. Chișinău
	08.11.2016	or. Chișinău
Igor Dodon (PPPSRM)	07.11.2016	or. Chișinău
	08.11.2016	or. Chișinău
	09.11.2016	or. Chișinău

b. Activități denigratoare/PR negru

MOA Promo-LEX constată 5 cazuri de materiale/activități de natură denigratoare la adresa candidatei Maia Sandu și unul la adresa lui Igor Dodon.

Denigrarea candidatei Maia Sandu. La pagina 7, al ziarului de partid al PPPSRM "Socialiștii", nr. 23 a fost publicată o informație cu caracter denigrator la adresa candidatului Maia Sandu. Observatorii Promo-LEX au raportat distribuirea ziarului menționat cel puțin în or. Chișinău și Comrat.

Observatorii MOA Promo-LEX au raportat despre existența pliantelor cu mesaje denigratoare și manipulatorii la adresa candidatei PPPAS Maia Sandu în mun. Chișinău, care avertizează despre o eventuală invazie a refugiaților în Republica Moldova, închiderea grădinițelor, dispariția satelor și „pericolul” homosexualilor. Pliantele nu conțin informații despre cine le tipărește, în ce tiraj și din ce resurse sunt tipărite.

Observatorii Promo-LEX au mai constatat în mun. Chișinău și r. Edineț o altă categorie de pliante cu elemente de denigrare la adresa concurentei Maia Sandu, dar care conțin deja date de tipar și mențiunea că sunt achitate din Fondul electoral al concurentului Igor Dodon. În acestea se afirmă că candidata Maia Sandu este reprezentanta oligarhilor, unioniștilor și homosexualilor.

În s. Șofrâncani, s. Chetroșica Nouă și s. Gașpar (r. Edineț) sunt distribuite pliante cu caracter denigrator în defavoarea candidatei Maia Sandu. Pliantele sunt redactate în limba română și rusă, conțin mesajul "Lupu și Plahotniuc o susțin pe Maia Sandu dar Tu?" și "Maia Sandu va ceda țara

devastată refugiaților, homosexualilor, unioniștilor". Acestea nu conțin informații referitoare la tipografia care a executat comanda și din ce surse a fost finanțată.

În cadrul unei conferințe de presă din data de 8 octombrie 2016, Secretarul general al PPPAS Igor Grosu a informat că formațiunea a devenit ținta unui atac atât din partea contracandidatului concurentului electoral la funcția de Președinte, cât și din partea controversatului primar al mun. Orhei, Ilan Șor. În data de 7 octombrie 2016, pe contul PPPAS au fost efectuate patru transferuri bănești, fiecare în valoare de 70.000 de lei. Banii au venit de la o persoană cu trecut penal, care la rândul lui i-ar fi primit de la Ilan Șor. Urmare a conferinței de presă în spațiul public, au apărut înregistrări audio care ar reda discuțiile dintre trezorierul PPPAS și persoana care a virat banii.

Denigrarea candidatului Igor Dodon. La data de 7 noiembrie 2016, în or. Chișinău au fost distribuite pliante cu mesajul denigrator pentru concurentul Igor Dodon: „Dodon înseamnă corupție, război și oligarhie. Pe 13 noiembrie, ieșiți toți la vot! Opriți candidatul lui Plahotniuc - Dodon!”

c. Implicarea organizațiilor religioase în campania electorală

MOA Promo-LEX constată implicarea clericilor Mitropoliei Chișinăului și a Întregii Moldove (MCÎM) în campania electorală prin susținerea candidaturii candidatului Igor Dodon (PPPSRM). În repetate rânduri, mai multe fețe bisericești și-au exprimat preferințele sale politice și chiar au îndemnat oamenii să voteze anumiți candidați. Astfel, ÎPS Mitropolitul Vladimir, Episcopul de Bălți și Fălești Marchel și alți membri ai bisericii, au susținut deschis candidatura lui Igor Dodon la funcția de Președinte al RM și, în același timp, au adus acuzații grave și denigratoare la adresa candidatei Maia Sandu.

Ținem să menționăm că Codul electoral nu face referire la implicarea bisericii în procesele electorale, decât la art. 38 alin. (3) lit. h) care interzice finanțarea ori susținerea materială sub orice formă, directă și/sau indirectă, a activității partidelor politice, a campaniilor electorale/concurenților electorali de către organizațiile necomerciale, sindicale, de binefacere sau religioase.

Totodată, deși în dispozițiile Constituției, Republica Moldova nu se definește expres ca un stat laic, totuși, prevederile constituționale cuprinse la articolul 31 alin. (4) referitoare la autonomia cultelor religioase și *separarea lor de stat* denotă *caracterul laic al statului*³.

În același sens, Legea nr. 125 din 11 mai 2007 privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie, la art. 15 alin. (1) stabilește că cultele religioase sunt autonome, *separate de stat*, egale în drepturi în fața legii și a autorităților publice. Or, exercițiul electoral este un atribut indispensabil al unui stat democratic și ține exclusiv de partea organizațional-juridică a acestuia.

Același articol 15 din Legea nr. 125 prevede la alin. (2) că *cultele religioase și părțile lor componente se vor abține de la exprimarea sau manifestarea publică a preferințelor lor politice sau favorizarea vreunui partid politic ori a vreunei organizații social-politice*.

Atragem atenția că, pe lângă declarațiile verbale amintite, candidatul Igor Dodon a ținut să apară în public alături de primele fețe bisericești ale RM chiar în incinta lăcașurilor sfinte. Apreciem în acest sens că art.47 alin. (6¹) din Codul electoral nu face referire la utilizarea în campanie a imaginii fețelor bisericești și a imaginii clădirilor bisericilor, deși obligația neimplicării urmează a fi respectată atât de reprezentanții cultelor religioase, cât și de candidații electorali.

4.2. Oferirea de cadouri în cadrul campaniei electorale

Conform art. 38 alin. 7 al Codului Electoral, concurenților electorali li se interzice să propună alegătorilor bani, cadouri, să distribuie fără plată bunuri materiale, inclusiv din ajutoarele umanitare sau din alte acțiuni de binefacere. Potrivit art. 181¹ din Codul penal, „oferirea sau darea de bani, bunuri, servicii ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să își exercite drepturile sale electorale într-un anumit

³ Hotărârea Curții Constituționale nr. 14 din 16 mai 2016.

mod în cadrul alegerilor parlamentare, locale ori în cadrul referendumului se pedepsește. În categoria noțiunii de bunuri sunt incluse și băuturile alcoolice, produsele din tutun și produsele alimentare”. Totuși, astfel cum am menționat anterior, aplicabilitatea prevederilor art. 181¹ din Codul penal este una incertă, ori acestea nu se referă și la cadrul alegerilor prezidențiale.

Potrivit informațiilor furnizate de observatorii Promo-LEX, în perioada monitorizată, au fost înregistrate cel puțin 2 cazuri care pot fi calificate drept oferi de cadouri electorale. Ambele cazuri vizează implicarea candidatului Igor Dodon (PPPSRM).

La data de 5 noiembrie 2016, în zi de sâmbătă, Domnica Chiseliță, șefa cantinei Sociale „Concordia” din or. Cimișlia a invitat 80 de pensionari să servească o masă gratis. De menționat că cantina oferă alimentare gratuită doar în zilele de luni până vineri. În cadrul evenimentului au fost reprezentanții PPPSRM din or. Cimișlia, care au făcut agitație electorală și au oferit fiecărei persoane câte 100 lei.

La data de 8 noiembrie 2016, în s. Coșnița (r. Dubăsari) PPPSRM a organizat focuri de artificii. Observatorul a evaluat costul acestora la cca 20 000 lei.

4.3. Utilizarea resurselor administrative pentru promovarea concurenților electorali

Conform art. 47 alin. 6 al Codului electoral, candidații nu pot folosi mijloacele și bunurile publice (resursele administrative) în campaniile electorale, iar autoritățile/instituțiile publice și cele asimilate acestora nu pot transmite/acorda concurenților electorali bunuri publice sau alte favoruri decât pe bază de contract, în condiții de egalitate pentru toți concurenții electorali.

Pe parcursul perioadei monitorizate, observatorii MOA Promo-LEX au raportat cel puțin 2 cazuri de utilizare a resurselor administrative în campania electorală. Ambele vizează concurentul electoral Igor Dodon (PPPSRM).

La data de 4 noiembrie 2016, în s. Negrea (r. Hîncești) asistenta socială, în timpul orelor de lucru a făcut agitație electorală în favoarea concurentului electoral Igor Dodon, în acest scop utilizând telefonul fix al primăriei.

La data de 9 noiembrie 2016, în s. Tîrnova, s. Baraboi, s. Corbu și s. Cernoleuca (r. Dondușeni) un grup de angajați de la Direcția de Învățământ a Consiliului Raional Dondușeni a efectuat o vizită de lucru. Pe lângă monitorizarea procesului de studii, membrii delegației au întreținut discuții cu profesori din instituțiile de învățământ din localitățile enunțate în care au "recomandat" corpului pedagogic să-l susțină pe Igor Dodon în turul doi al alegerilor prezidențiale.

4.4. Publicitate stradală/promoțională

Observatorii Promo-LEX au identificat publicitate stradală și poligrafică în favoarea potențialilor candidați la funcția de Președinte al RM, precum și a partidelor politice care i-au desemnat.

Actor electoral	Billboard Nr.	Bannere Nr.	Carte	Postere	Ziare / Broșuri	Pliante	Altele	Afișaj în loc neautorizat
Igor Dodon (PPPSRM)	38	9	3	62	22	6	Calendare 3	12
Maia Sandu (PPPAS)	-	9	-	30	-	22	City light - 8	1

În or. Chișinău și or. Ialoveni au fost distribuite materiale poligrafice fără datele tipografice obligatorii ale concurentului Maia Sandu (PPPAS).

În or. Cahul a circulat un automobil, care a fost utilizat în scopul agitației în susținerea candidatului Maia Sandu. Agitația era făcută prin intermediul difuzării la megafon.

5. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE PENTRU ALEGEREA PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA

5.1. Raportarea finanțelor campaniei electorale

Potrivit art. 38², alin. (6) din Codul electoral, concurenții electorali înregistrați vor prezenta la CEC rapoarte privind finanțarea campaniilor electorale pentru întreaga perioadă electorală cel târziu cu 2 zile înainte de ziua alegerilor. Rapoartele se publică pe pagina oficială a CEC în termen de 48 de ore de la recepționare, respectând legislația cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

La data de 28 octombrie 2016, în corespundere cu art. 38² din Codul electoral și Programul calendaristic aprobat de CEC, din 12 CE înscriși inițial în cursa electorală, 11 CE (Marian Lupu (PDM), Mihai Ghimpu (PL), Iurie Leancă (PPPEM), Andrei Năstase (PPDA), Inna Popenco (MSPRR), Dumitru Ciubașenco (PPPN), Maia Sandu (PPPAS), Igor Dodon (PPPSRM), Silvia Radu (CI), Valeriu Ghilețchi (CI), Ana Guțu (CI)) au depus rapoarte privind fluxul mijloacelor bănești și cheltuielile efectuate în perioada 30 septembrie – 28 octombrie 2016; 1 CE (Maia Laguta (CI)) a depus demers de neefectuare a cheltuielilor.

Redeschiderea conturilor cu mențiunea „Fond electoral” turul II

Potrivit art. 38, alin. (2) lit. a) concurentul electoral trebuie să deschidă la bancă un cont cu mențiunea „Fond electoral”, în care să transfere mijloace financiare proprii, precum și alte mijloace bănești primite în condițiile legii de la persoane fizice – cetățeni ai Republicii Moldova ori de la persoane juridice din țară și are obligația să anunțe Comisia Electorală Centrală despre persoana responsabilă de finanțele sale (trezorierul). Candidații în alegeri nu pot fi desemnați trezorerieri.

De asemenea, potrivit pct. 12 din Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale, ultimele achitări din contul cu mențiunea „Fond electoral” se fac cel târziu cu două zile înainte de ziua alegerilor, în acest fel interzicându-se virări de pe contul respectiv după prezentarea raportului financiar final. În cazul desfășurării turului doi de scrutin sau a votării repetate, din momentul adoptării hotărârii organului electoral, la cererea concurentului electoral, contul „Fond electoral” poate fi deblocat. În caz de nedeschidere a unui cont la bancă cu mențiunea „Fond electoral”, concurenții electorali au obligația de a informa CEC privind desfășurarea doar a activității de campanie sau promovare electorală care nu implică cheltuieli financiare.

MOA Promo-LEX constată că la 3 noiembrie 2016, 2 CE (Igor Dodon și Maia Sandu) care au intrat în turul doi de scrutin, și-au deblocat conturile Fond electoral și au început campania electorală pentru turul doi.

5.2 Veniturile și cheltuielile concurenților electorali reflectate în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale

Conform rapoartelor totalizatoare pentru turul I, depuse la CEC, volumul veniturilor declarate de către 11 CE, pentru perioada 30 septembrie - 28 octombrie 2016, este de 56 526 004 lei și cuantumul cheltuielilor – de 56 525 039 lei; sold inițial - de 574 009 lei; sold final – de 1433 lei.

Astfel, Marian Lupu a acumulat 24 250 150 lei, Dumitru Ciubașenco – 9 053 614 lei, Igor Dodon - 6 437 072 lei, Ana Guțu – 404 50 lei, Mihai Ghimpu – 4 438 430 lei, Valeriu Ghilețchi – 503 870 lei, Silvia Radu – 4 678 990 lei, Inna Popenco – 2 851 785 lei, Maia Sandu – 543 643 lei, Iurie Leancă -3 658 000 lei, Andrei Năstase – 70 000 lei. Cuantumul total al veniturilor declarate constituie 85,91% din plafonul stabilit pentru un singur concurent electoral. Nici un CE nu a depășit plafonul maxim stabilit de Comisia Electorală Centrală - 65 797 539 lei. (A se vedea figura 1).

Sursele de finanțare ale CE sunt constituite din:

- donațiile financiare a 2781 de persoane fizice (pentru 9 CE) în sumă totală de 50 418 236 lei;
- donațiile financiare a 10 persoane juridice în sumă de 6 098 429 lei pentru 5 CE (Iurie Leancă/PPPEM, Dumitru Ciubașenco/PPPN, Maia Sandu/PPPAS, Inna Popenco/MSPRR, Valeriu Ghilețchi/C.I.);

- donațiile materiale în sumă totală de 831 758 lei, pentru 4 CE (Maia Sandu/PPPAS, Igor Dodon/PPPSRM, Inna Popenco/MSPRR, Dumitru Ciubașenco/PPPN).

Din rapoartele financiare prezentate și făcute publice de CEC, MOA Promo-LEX constată 2 concurenți electorali (Dumitru Ciubașenco și Maia Sandu) au înregistrat donații din partea partidului, fără a elucida originea donatorilor primari, care au făcut viramente pe contul partidului. MOA Promo-LEX reiterează și în această campanie electorală că practica dată este o modalitate subtilă de a masca donatorii și de a evita transparența, totodată controlul public cetățenesc sau controlul organelor de resort. Astfel, se impune explicarea modalității de vărsare a mijloacelor financiare din fondul partidului (persoană juridică) în fondul electoral și explicarea modalității de reflectare a acestor tranzacții în rapoartele financiare.

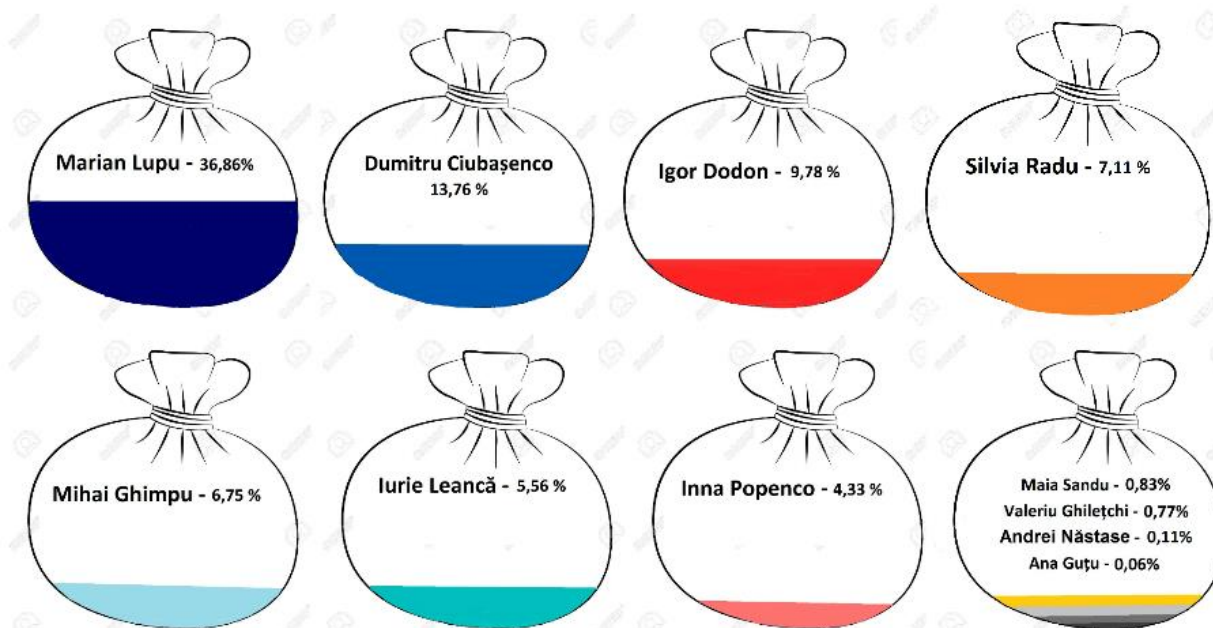

Figura 1. Pondere veniturilor din plafonul de 65 797 539 lei

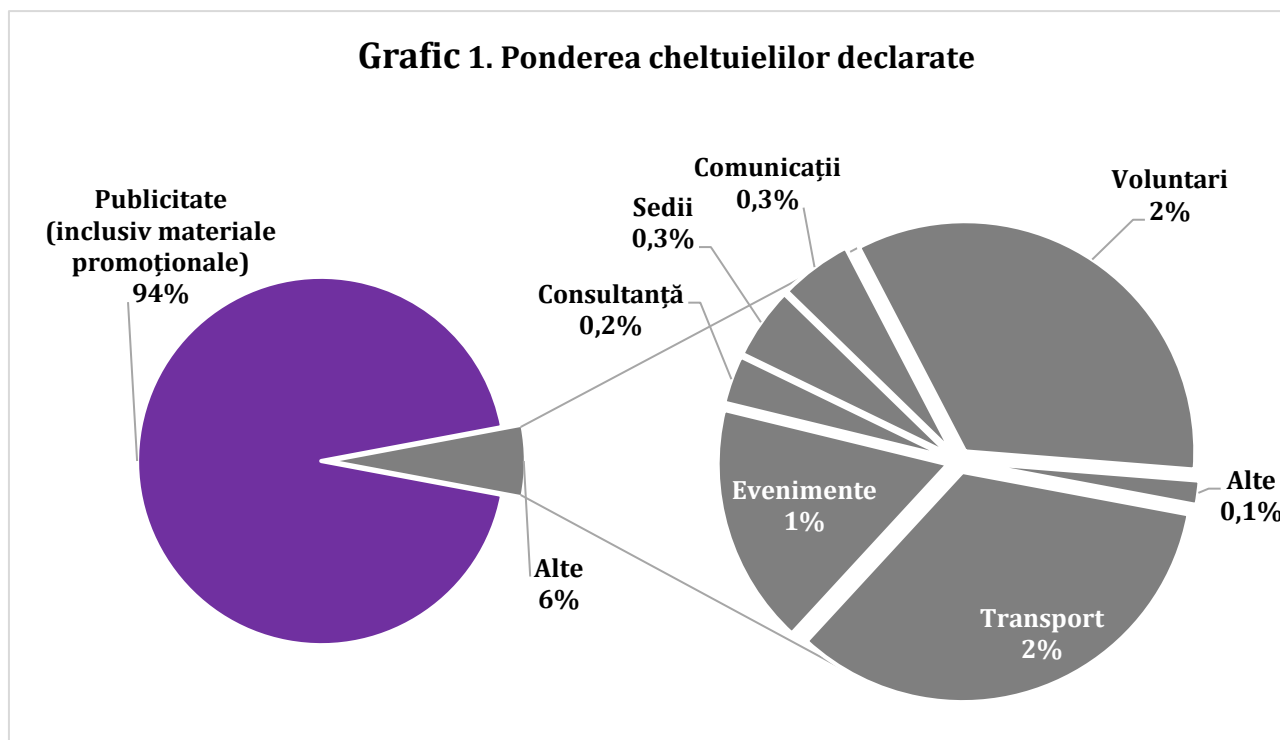
Conform analizei MOA Promo-LEX, au fost stabilite 4 categorii de donații:

- “foarte mari” – peste 1 mln lei: (Silvia Radu/CI – 1 donator; Dumitru Ciubașenco/PPPN – 1 donator; Inna Popenco/MSPRR – 1 donator);
- “mari” – de la 75 mii până la 1 mln lei: (Dumitru Ciubașenco/PPPN – 4 donatori; Mihai Ghimpu/PL – 16 donatori; Silvia Radu/CI – 13 donatori; Iurie Leancă/PPPPEM – 4 donatori, Inna Popenco – 2 donatori);
- “medii” – de la 60 mii lei până la 75 mii lei: (Marian Lupu/PDM – 41 donatori; Igor Dodon/PPPSRM – 5 donatori; Iurie Leancă/PPPPEM – 4 donatori; Mihai Ghimpu – 2 donatori; Valeriu Ghilețchi/CI – 2 donatori; Dumitru Ciubașenco – 1 donator);
- “alte donații” – până la 60 de mii lei: (Marian Lupu/PDM – 1670 donatori; Dumitru Ciubașenco/PPPN – 593 donatori; Iurie Leancă/PPPPEM – 91 donatori; Igor Dodon/PPPSRM – 298 donatori; Mihai Ghimpu/PL – 3 donatori).

MOA Promo-LX constată că sub incidența pct. 20 din Regulamentul privind finanțarea campaniei electorale, în speță, necesitatea verificării de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat (IFPS) a provenienței contribuțiilor financiare virate concurenților electorali, cad subiecții electorali care

figurează la categoria donații “mari” și “foarte mari”. Simultan, MOA Promo-LEX constată că 6 CE au primit “donații medii” proxime limitei de 75 000 lei, astfel evitând obligația de a fi verificați de IFPS.

Grafic 1. Ponderea cheltuielilor declarate

Ponderea majoră a cheltuielilor declarate este pentru publicitate – 89%, pentru materiale promoționale – 5%, pentru utilizarea transportului au fost raportate – 2%, cheltuieli pentru delegarea sau detașarea persoanelor (voluntari/observatori) – 2%; cheltuieli pentru întruniri și evenimente – 1%, costuri suplimentare de întreținere – 0,3%, comunicații – 0,3%, cheltuieli pentru consultanță – 0,2% și alte cheltuieli – 0,1% (A se vedea graf. 1).

a. Cheltuieli pentru organizare de întruniri și evenimente

Potrivit rapoartelor financiare, 9 CE au reflectat cheltuieli în sumă de 601 818 lei pentru organizare de întruniri și evenimente: Igor Dodon – 239 951 lei (39,87% din cuantumul total); Inna Popenco – 154 698 lei (25,71%); Dumitru Ciubașenco – 101 949 lei (16,94%); Silvia Radu – 40 000 lei (6,65 %); Mihai Ghimpu – 33 580 lei (5,58%); Maia Sandu – 13 222 lei (2,20 %); Iurie Leancă – 11 458 lei (1,90%); Marian Lupu – 6 600 lei (1,10%); Valeriu Ghilețchi – 360 lei (0,06%).

b. Cheltuieli de publicitate

Potrivit rapoartelor financiare, 11 CE au reflectat cheltuieli pentru publicitate în sumă de 49 937 103 lei: Marian Lupu – 23 633 539 lei (47,33% din cuantumul total); Dumitru Ciubașenco – 7 235 402 lei (14,49%); Igor Dodon – 5 774 072 lei (11,56%); Silvia Radu – 4 547 163 lei (9,11%); Iurie Leancă – 3 473 740 lei (6,96 %); Mihai Ghimpu – 3 251 052 lei (6,51%); Inna Popenco – 13 791 333 lei (2,76%); Valeriu Ghilețchi – 404 116 lei (0,81%); Maia Sandu – 146 835 lei (0,29%); Ana Guțu – 31 252 lei (0,06%); Andrei Năstase – 60 799 lei (0,12%).

c. Cheltuieli pentru materiale promoționale

Potrivit rapoartelor financiare, 10 CE au reflectat cheltuieli pentru materiale promoționale în sumă de 2 952 827 lei: Mihai Ghimpu – 1 152 220 lei (39,02 % din cuantumul total); Marian Lupu – 503 815 lei (17,06 %); Inna Popenco – 247 119 lei (8,37 %); Dumitru Ciubașenco – 220 040 lei (7,45 %); Iurie Leancă – 169 835 (5,75%); Igor Dodon – 350 825 lei (11,88%); Maia Sandu – 212 524 lei (7,20%); Valeriu Ghilețchi – 74 067 lei (2,51%); Silvia Radu – 13 304 lei (0,45%); Ana Guțu – 9 078 lei (0,31%).

d. Cheltuieli pentru transport de persoane și bunuri

Potrivit rapoartelor financiare, 7 CE au reflectat cheltuieli în sumă de 933 323 lei pentru organizare de întruniri și evenimente: Dumitru Ciubașenco – 700 000 lei (75,00% din cuantumul total); Maia Sandu – 103 040 lei (11,04%); Igor Dodon – 61 664 lei (6,61%); Marian Lupu – 45 000 lei (4,82%); Valeriu Ghilețchi – 10 467 lei (1,12%); Silvia Radu – 10 152 lei (1,09%); Andrei Năstase – 3 000 lei (0,32%).

e. Cheltuieli pentru servicii de sondare a opiniei publice

Potrivit rapoartelor financiare, niciun CE nu a reflectat cheltuieli pentru servicii de sondare a opiniei publice.

f. Costuri suplimentare de întreținere

Potrivit rapoartelor financiare, 3 CE au reflectat cheltuieli suplimentare de întreținere, în sumă de 160 236 lei: Dumitru Ciubașenco – 142 336 lei (88,83 % din cuantumul total); Marian Lupu – 12 900 lei (8,05%); Andrei Năstase – 5 000 lei (3,12 %).

g. Cheltuieli pentru delegarea sau detașarea persoanelor

Potrivit rapoartelor financiare, doar 3 CE au reflectat cheltuieli în sumă de 742 590 lei pentru delegarea sau detașarea persoanelor: Dumitru Ciubașenco – 641 000 lei (86,32%); Maia Sandu – 65 449 lei (8,81%); Marian Lupu – 36 141 lei (4,87%).

h. Cheltuieli de consultanță

Potrivit rapoartelor financiare, 3 CE au reflectat cheltuieli de consultanță, în sumă de 83 371 lei: Silvia Radu – 66 123,90 (79,31% din cuantumul total); Valeriu Ghilețchi – 12 247 lei (14,69%); Marian Lupu – 5000 lei (6,00%);

j. Cheltuieli pentru servicii de comunicații

Potrivit rapoartelor financiare, 3 CE au reflectat cheltuieli în sumă de 155 183 lei pentru servicii de comunicații: Inna Popenco – 152 900 lei (98,53% din cuantumul total); Maia Sandu – 1 250 lei (0,81%); Valeriu Ghilețchi – 1 033 lei (0,67%).

k. Alte cheltuieli

Potrivit rapoartelor financiare, 11 CE au reflectat alte cheltuieli în sumă de 41 055 lei: Marian Lupu – 7 000 lei; Dumitru Ciubașenco – 12 888 lei; Iurie Leancă – 2 524 lei; Igor Dodon – 10 560 lei; Silvia Radu – 1 797 lei; Inna Popenco – 1 023 lei; Mihai Ghimpu – 1 576 lei; Valeriu Ghilețchi – 1 430 lei; Maia Sandu – 1 322 lei; Andrei Năstase – 855 lei; Ana Guțu – 80 lei.

5.3. Cheltuielile concurenților electorali constatate de observatorii Promo-LEX și nereflectate în rapoartele financiare

a) Cheltuieli pentru locațiunea sediilor

Potrivit observatorilor Promo-LEX, 9 CE au utilizat cel puțin 168 sedii în 35 de centre raionale, municipiile Chișinău, Bălți și UTA: Iurie Leancă – 10 sedii, Andrei Năstase – 6, Ana Guțu – 1, Maia Sandu – 1, Mihai Ghimpu – 27, Marian Lupu – 40, Inna Popenco – 6, Igor Dodon – 42, Dumitru Ciubașenco – 34, Silvia Radu – 1. Doar 3 CE au indicat astfel de cheltuieli în rapoartele depuse la CEC.

Pentru calcularea cheltuielilor pentru locațiune a fost luată drept bază de calcul înmulțirea prețului minim de chirie lunară a unui metru pătrat de spațiu pentru perioada de activitate – 1,0 luni la suprafața tuturor sediilor unui CE. Prețul minim pentru chirie fiind de: 80 lei (pentru orașe și localități suburbane din componența municipiilor), 100 lei (pentru mun. Bălți) și 150 lei (pentru mun. Chișinău). Pentru cele 168 de sedii ale celor 10 CE, constatate de observatorii Promo-LEX, a fost estimat cuantumul minim real al cheltuielilor de locațiune neraportate, în valoare de 559 869 lei.

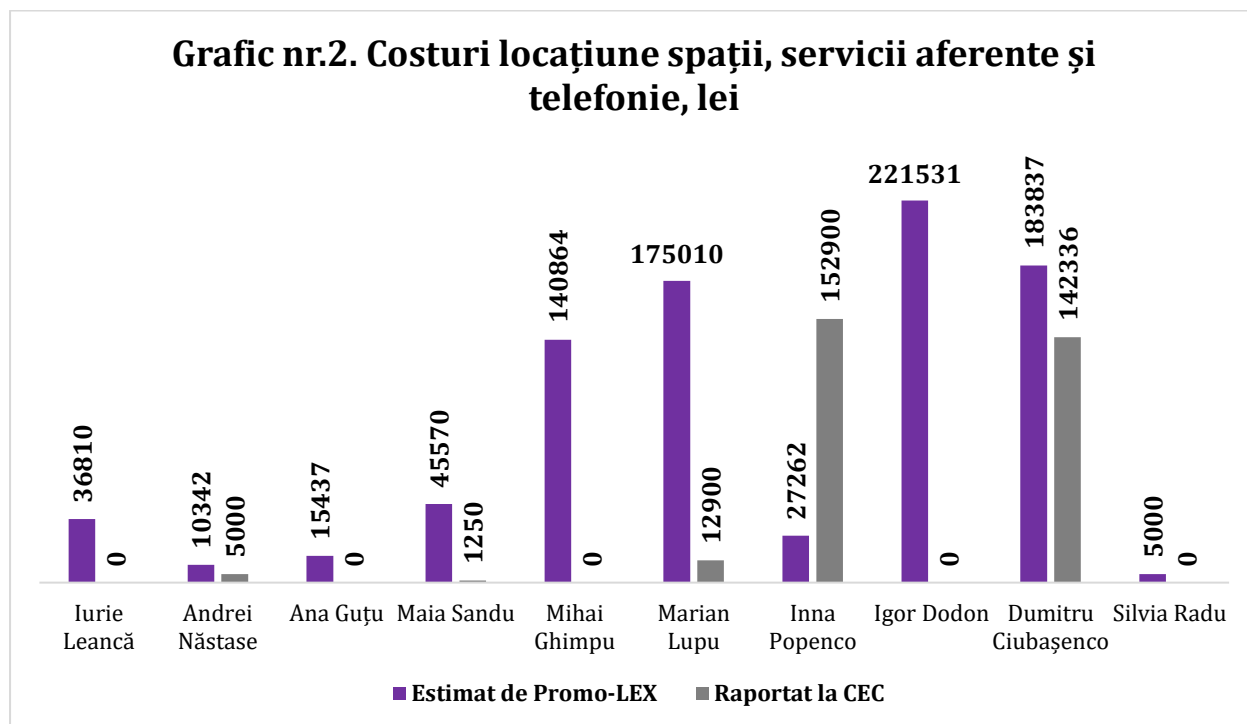
b) Cheltuieli pentru serviciile aferente încăperilor

Potrivit observatorilor Promo-LEX, 10 CE au utilizat cel puțin 168 sedii. Niciun CE nu a raportat astfel de cheltuieli în rapoartele lor. Pentru estimarea cheltuielilor pentru servicii aferente sediilor a fost luată drept bază de calcul înmulțirea tarifului minim lunar de energie electrică de sediu - 110 lei, apă - 60 lei, gaz - 30 lei, la nr. de sedii ale fiecărui CE și la perioada de activitate - 1,0 luni de zile. Suma totală neraportată pentru cheltuieli la capitolul servicii de întreținere a sediilor este de cel puțin 33 400 lei.

c) Cheltuieli pentru serviciile de telefonie fixă și mobilă, internet

Potrivit observatorilor Promo-LEX, 10 CE au utilizat servicii de comunicații în primele 4 săptămâni de campanie electorală. Niciun concurent electoral nu a declarat cheltuieli pentru o astfel de categorie. Serviciile de comunicații constau din servicii de telefonie mobilă, telefonie fixă și internet. Pentru calcularea cheltuielilor pentru servicii de telefonie mobilă a fost luată drept bază de calcul înmulțirea nr. de persoane implicate în campanie din partea fiecărui CE, inclusiv observatorii partizani acreditați ai CE raportați de observatorii Promo-LEX: Maia Sandu - 633, Mihai Ghimpu - 1173, Igor Dodon - 1507, Dumitru Ciubașenco - 1252, la tarifele minime lunare pentru telefonie mobilă - 51 lei și la perioada de activitate - 1,0 luni de zile.

Pentru calcularea cheltuielilor pentru servicii de telefonie fixă și internet, a fost luat nr. de sedii al fiecărui CE, raportat de observatorii Promo-LEX, înmulțit la tarifele minime ale acestor servicii (telefonie fixă - tarif minim de 6 lei, internet per sediu - tarif de 180 lei), toate înmulțite la perioada de activitate - 1,0 luni. Suma totală neraportată pentru cheltuieli la capitolul servicii de comunicații este de cel puțin 268 394 lei. (A se vedea graf. 2 care conține cheltuieli cumulate pentru arenda sediilor, serviciilor aferente de întreținere și telecomunicațiilor).

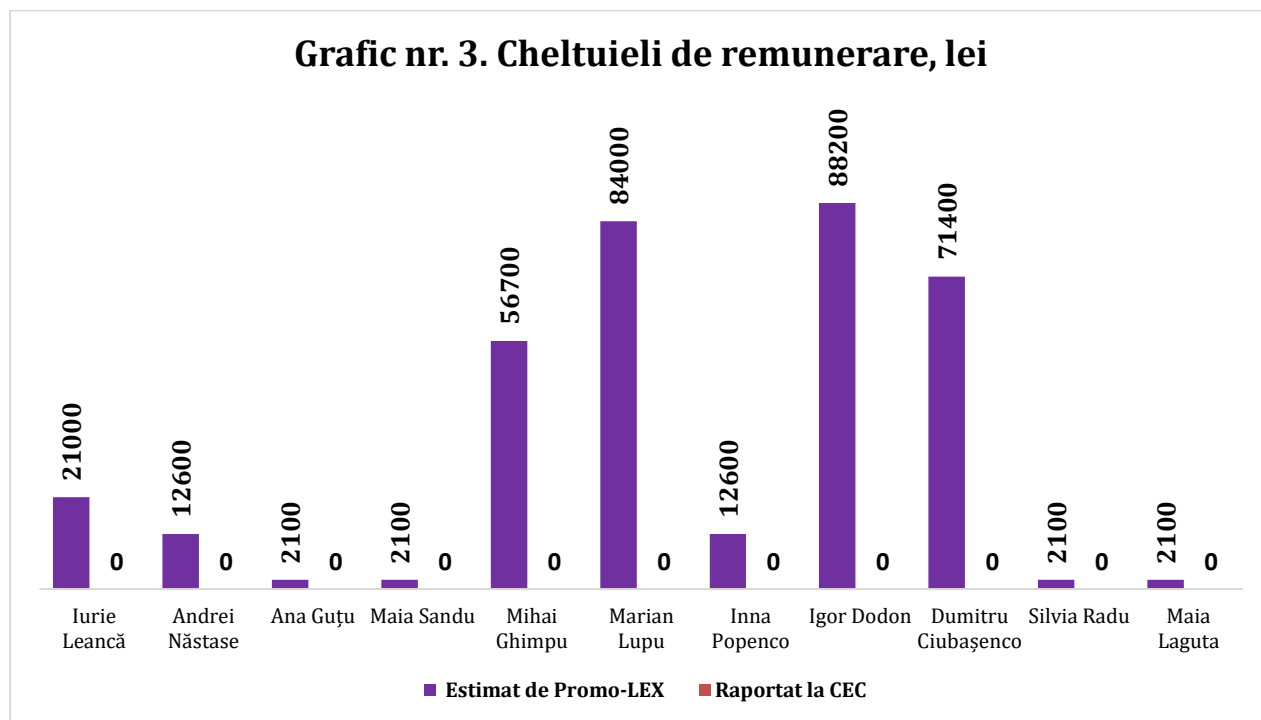
d) Cheltuieli pentru retribuirea muncii

Conform constatărilor observatorilor Promo-LEX, 11 CE au implicat în campania electorală cel puțin 169 angajați din reprezentanțele centrale și teritoriale ale partidelor: Iurie Leancă - 10, Andrei Năstase - 6, Maia Sandu - 1, Ana Guțu - 1, Mihai Ghimpu - 27, Marian Lupu - 40, Inna Popenco - 6,

Igor Dodon – 42, Partidul Nostru – 34, Silvia Radu – 1, Maia Laguta - 1. Pentru retribuirea muncii a cel puțin 169 de persoane angajate de către 11 CE, au fost estimate cheltuieli minime totale de cel puțin 354 900 lei. Niciun concurent electoral nu a raportat astfel de cheltuieli în primele 4 săptămâni de campanie electorală. (A se vedea graf. 3).

Pentru calcularea cheltuielilor de retribuire a muncii, MOA Promo-LEX a luat drept bază de calcul înmulțirea cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real pentru anul 2016 - 2 100 lei pe lună la nr. de angajați raportați de observatorii Promo-LEX.

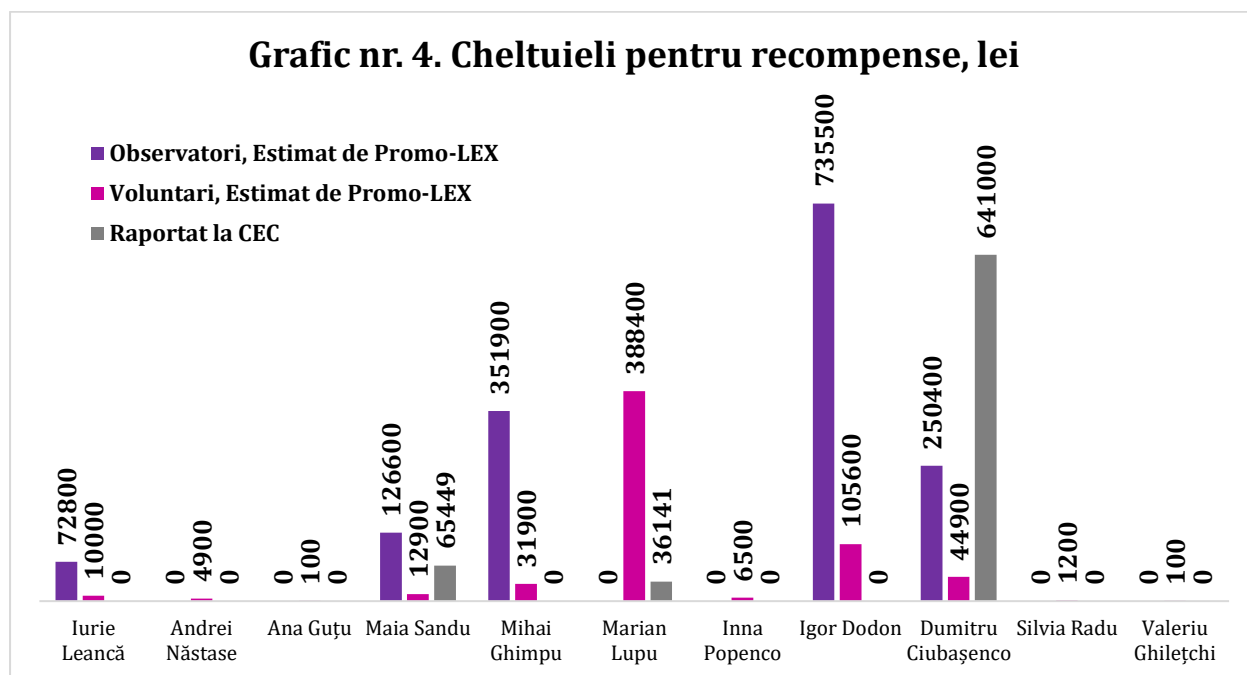
e) Cheltuieli pentru recompensele voluntarilor/agitatorilor și observatorilor în ziua alegerilor

Potrivit observatorilor Promo-LEX, în primele 4 săptămâni de campanie electorală, 10 CE au implicat voluntari, simultan 5 CE au avut observatori în ziua alegerilor (turul I). Doar 3 concurenți electorali (Dumitru Ciubașenco, Maia Sandu, Marian Lupu) au declarat cheltuieli pentru o astfel de categorie, însă doar Dumitru Ciubașenco a raportat cheltuieli reale.

La estimarea cheltuielilor pentru recompensele voluntarilor, s-a luat drept bază de calcul nr. de voluntari ai fiecărui CE înmulțit la recompensa specifică raportată de observatorii Promo-LEX. S-a raportat implicarea a cel puțin 6090 voluntari în activitatea zilnică de agitație electorală a 10 CE și recompense cuprinse între 100 și 300 lei. Conform metodologiei, a fost luată limita de jos a cuantumului remunerării, de cel puțin 100 lei. Pentru estimarea cheltuielilor pentru observatori, a fost luată recompensa specifică raportată observatorilor Promo-LEX de către observatorii partizani, iar pentru candidații la care nu a fost raportată, s-a luat limita de jos dintre acest tip de recompense, de cel puțin 200 lei.

Astfel, Iurie Leancă a implicat cel puțin 100 voluntari pe parcursul campaniei, 364 observatori în ziua alegerilor (turul I); Andrei Năstase – 49 voluntari; Maia Sandu – 129 voluntari, 633 observatori; Mihai Ghimpu – 319 voluntari, 1173 observatori (recompense de 300 lei/1 observator); Marian Lupu – 3884 voluntari; Inna Popenco – 65 voluntari; Igor Dodon – 1056 voluntari, 1507 observatori (recompense de 500 lei/1 observator); Dumitru Ciubașenco – 449 voluntari, 1252 observatori; Silvia Radu – 12 voluntari; Ana Guțu – 1 voluntar. Conform estimărilor MOA Promo-LEX, suma totală estimată pentru recompense destinate celor 6090 voluntari/agitatori pentru o zi de agitație electorală este de cel puțin

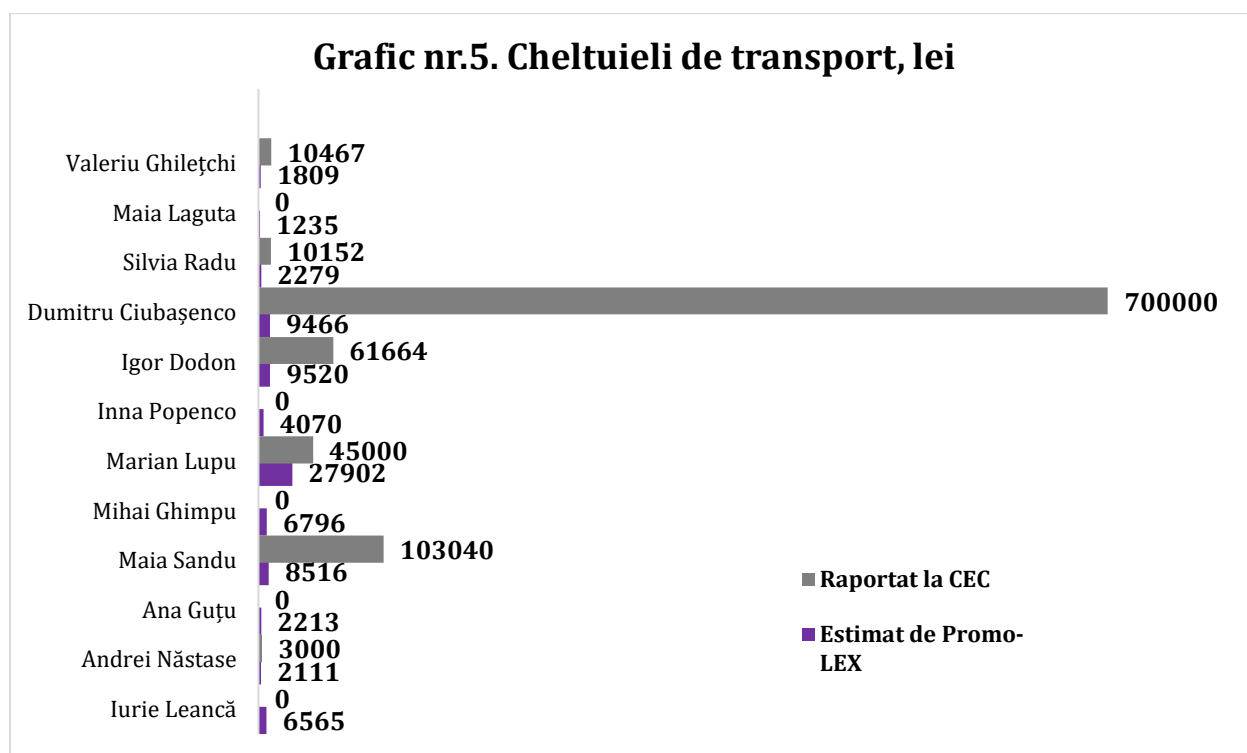
606 500 lei, suma totală estimată pentru cei 4929 observatori este de cel puțin 1 537 200 lei. (A se vedea graf. 4).

f) Cheltuieli de transport

Observatorii Promo-LEX au raportat utilizarea transportului în RM cu scop electoral de către cel puțin 12 CE. Doar 7 CE au indicat astfel de cheltuieli în rapoartele depuse la CEC. Din cei 12 CE, 5 CE (Iurie Leancă, Ana Guțu, Mihai Ghimpu, Inna Popenco, Maia Laguta) au omis să raporteze un quantum de cel puțin 20 879 lei.

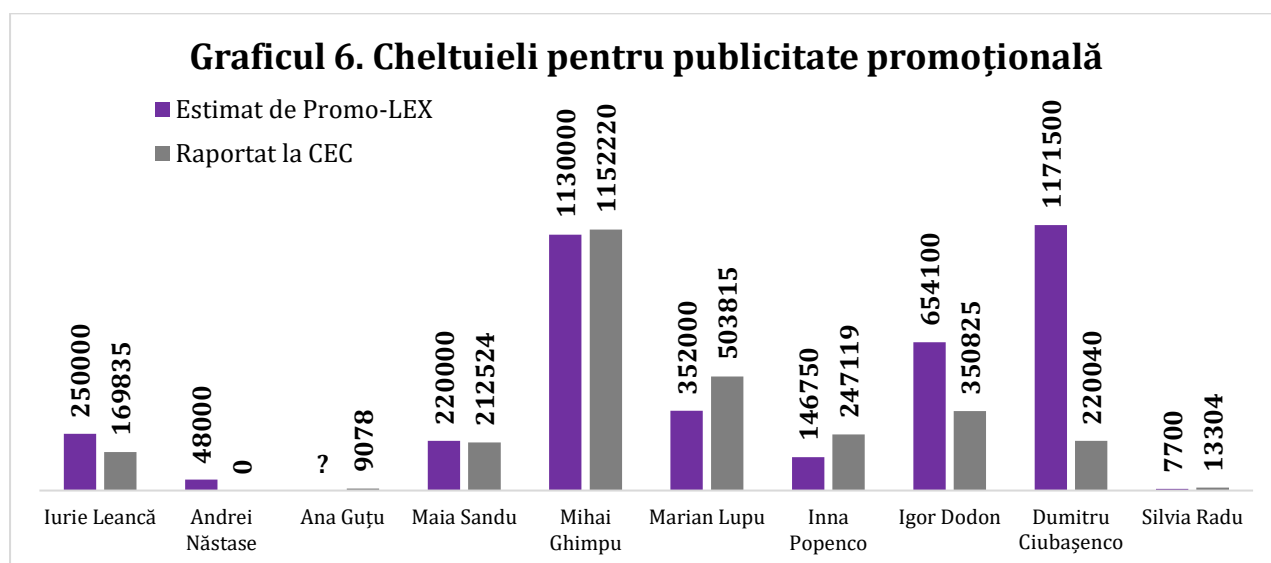
Formula de calcul utilizată reflectă înmulțirea unui mediu de consum de 9 l/100 km (automobil), 10 l/100 km (microbuz), 35 l/100 km (autocar) - înmulțit la distanța parcursă și înmulțit la prețul de combustibil de 16,6 lei. (A se vedea graf. 5).

g) Cheltuieli pentru materiale promoționale

Potrivit observatorilor Promo-LEX, 9 CE au omis reflectarea anumitor cheltuieli pentru materiale promoționale în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale depuse la CEC. Pentru calcularea cheltuielilor respective, drept bază de calcul a fost luată înmulțirea fiecărui tip de material promoțional raportat de observatorii Promo-LEX la prețurile minime sesizate pe piață. Conform verificărilor observatorilor Promo-LEX, prețul minim lunar estimativ a unei unit. de poster format A3, hârtie lucioasă – 2,5 lei pentru un tiraj de 5 000; 1 unit. de calendar format A3 hârtie lucioasă color – 2,5 lei; unei unit. de poster A3, hârtie mată – 1,5 lei pentru un tiraj de 15 000, costul unei broșuri/carte 110 pagini – 49,9 lei, costul unei unit. de ziar – 0,48 lei la un tiraj 100 000 ex., costul unei unit. de pliant 21x20cm² – 2 lei; 1 unit. de flyer pentru mâner, tir. 200000 ex., hârtie lucioasă – 2,5 lei; pliant 10x12cm² – 1 leu. 1 balon imprimat cu mesaj și logo – 2,5 lei, 1 magnet cu mesaj și logo – 3,5 lei, 1 flyer A5 – 0,5 lei, 1 abțibild 9x11,5cm² – 3 lei. Suma totală estimată pentru cheltuieli de publicitate este de cel puțin 4 350 050 lei. (A se vedea graf. 6)

Privitor la CE Igor Dodon (PSRM), observatorii Promo-LEX au raportat broșuri “Programul electoral”, a câte 12 pag., hârtie lucioasă color, cu dimensiunile 21x23cm², tipar Arva Color SRL, com. 0604, tir. 50 000 ex, conform facturii nr. 0676 din 03.10.2016, broșuri “Programul electoral”, a câte 12 pag., hârtie lucioasă color, cu dimensiuni de 21x23cm², tipar Arva Color SRL, com. 0605 tir. 50 000 ex.; ziare “Socialiștii”, a câte 14 pag., hârtie mată color, tipar “Edit Tipar Grup SRL” com. nr. 904 tir. 65 000 ex. (Ro), com. nr. 923 tir 40 000 ex. (Ro), com. 924, tir. 60 000 ex., factura nr. 3 din 30.09.2016. (Ru), com. 905 tir. 125 000 ex. (Ru) - toate tipărite la 30.09.2016; calendare format A3 hârtie lucioasă color, tipar Arva Color SRL com. 0606, tir. 25 000 ex. Conform facturii nr. 0678 din 03.10.2016, calendare mici color, hârtie cartonată, de dimensiuni 10x7cm², com. 0614, tir. 10000 ex., fact. 0686 din 10.10.2016; calendare format A3 hârtie lucioasă color, tipar Arva Color SRL com. 0607, tir. 25 000 ex. Conform facturii nr. 0679 din 03.10.2016, aprox. 550 ex., broșuri 20x23cm², tipar Arva Color SRL, factura nr. 0676 din 03.10.2016, postere A4, tipografia Arva Color SRL, com: 0596, tir. 10000, postere A4, tipografia Arva Color SRL, com. 0599, tir. 1000; postere A4, tipografia Arva Color SRL, com. 0601, tir. 1000, postere A3, tipografia Arva Color SRL, com: 0621, tir. 5000; postere A4, tipografia Arva Color SRL, com: 0595, tir. 100 000 ex., com 0598, tipar Arva Color SRL; abțibilduri 9x11,5 cm² tir. 1000 ex. Com. 0598 din 03.10.2016; ziare “Socialiștii” (Ro), tir. 120000 ex., com. 991, ziare “Socialiștii” (Ru), tir. 185000 ex., com. 992, tipar “Edit Tipar Grup SRL” din 22.10.2016; pliante 21x20cm² color, tir. 30 000 ex., com. 0627 din 21.10.2016. MOA Promo-LEX a estimat un cuantum de cheltuieli de cel puțin 654 100 lei.

Privitor la Marian Lupu (PDM), observatorii Promo-LEX au raportat materiale fără specificarea comenzii imprimate conform cerințelor legale: pliante 4 pag., hârtie color cartonată de 20x10cm², tir. 60000 ex., tipar “Fabrica Disa” SRL din 23.09.2016; pliante format A4, tipar Fabrica Disa SRL din

29.09.2016, tir. 40 000 ex.; postere format A3 hârtie lucioasă color, tipar "Estate Design SRL", tir. 40 000 ex., com 1417 tipar Fabrica Disa; calendare A3, tir. 25000 ex., tipar "Estate Design"; ziare com. 1475, tir. 20000, tipar "Fabrica Disa" SRL; pliante 21x20cm² tir. 40000 ex., "Fabrica Disa" SRL. MOA Promo-LEX a estimat un cuantum de cheltuieli de cel puțin 352 000 lei.

Privitor la CE Dumitru Ciubașenco (PPPN), observatorii Promo-LEX au raportat ziare "Puterea e în adevăr" a câte 8 pag., hârtie mată color, tipar "Universul" SRL, com. nr. 1302 tir. 150000 ex. (Ru), conform facturii 1703 din 29.09.2016; Calendare format A3, nefiind indicate datele tipografice; ziare "Puterea e în adevăr" nr. 12, (Ru), tiraj 200000, tipar "Universul", com. 1400, achitat din fondul electoral nr. 1703 din 29.09.2016; ziare "Puterea e în adevăr", nr.12; tir. 200000; com. 1426, tipar „Universul”; flyere cu sloganul "Votați Dumitru Ciubașenco", tiraj 150000, tipar "Europres" SRL, achitat din fondul electoral conform facturii nr. 413 din 04.10.2016; postere format A3, tipar T.E.U., com. 1438, tir. 30000 achitat din fondul electoral conform facturii nr. 1724 din 04.10.2016; postere A4, tir. 200, tipar "Europres" SRL, conf. facturii nr. 383 din 30.09.16; postere A4 de mărime 30x40 cm, 20x30cm fără date poligrafice. Ziare puterea e în adevăr nr. 13, tipar „Universul”, tir. 50 000 ex. com. 1545 din 20.10.2016; pliante „Puterea e în adevăr”, tir. 250 000 ex., tipar „Universul” din 13.10.2016; ziare tir. 185 000 ex., tipar „Edit Tipar Grup” SRL, com. 960 din 13.10.2016; postere A4, com. 1302, tir. 150000 ex., ziare „Puterea e în adevăr”, tir. 250000 ex., tipar „Universul”, com. 1753 din 13.10.2016. MOA Promo-LEX a estimat un cuantum de cheltuieli de cel puțin 1 171 500 lei.

Privitor la CE Mihai Ghimpu (PL), observatorii Promo-LEX au raportat flyere color 15x21cm², tipar "Tipografia-Sirius", contract 34 din 22.09.2016, tir. 100 000; flyere color 15x21cm², tipar "Tipografia-Sirius", contract 34 din 22.09.2016, tir. 200 000 ex., ziare color - 8 pag. tipar "TIPOMEDIA PROD SRL", contract 11/2016 din 01.10.2016, tir. 200 000 ex., magneți de frigider produși de Baster-Media SRL, com. 8446 din 23.09.2016. Postere format A4, tipar "Monarch SRL Poliart", tir. 25 000 ex; pliante A4 (2x1) color, tipar „Monarch SRL Poliart”, tiraj 100 000; calendare format 7x10 cm., color. Tipografia „Monarch SRL Poliart”, tiraj 25 000; afișaj a PL, format A3 color, tipar „Tipografia-Sirius”, contract 34 din 22.09.16., tir. 50 000 ex.; materiale promoționale sub formă de carte "Ghid Electoral", 110 pag, fără date tipografice; flyere 20x10cm², tir. 200000 ex., tipar "Print Studio" SRL, postere A3, tir. 50000 ex., tipar "Tipografia-Sirius", flyere pentru mâner, tir. 200000 ex., tipar "Print Studio" SRL, Pliante A5, tir. 100000 ex. tipar "Tipografia-Sirius". MOA Promo-LEX a estimat un cuantum de cheltuieli de cel puțin 1 130 000 lei.

Privitor la CE Iurie Leancă, observatorii Promo-LEX au raportat pliante color a câte 4 pag. 15x20cm², tipar "Monarch SRL Poliart", tir. 100 000, fără data tipăririi și nr. al comenzii; calendare mici color, hârtie cartonată, de dimensiuni 10x7cm², fără comandă, tir. 25000 ex., postere A4, tipografia "Monarch SRL Poliart", tir. 25000, pliante tir. 50 000 20x21cm² ex. tipar "Poliart" din 07.10.2016. MOA Promo-LEX a estimat un cuantum de cheltuieli de cel puțin 250 000 lei.

Privitor la Inna Popenco, observatorii Promo-LEX au raportat pliante color a câte 4 pag. 10x20cm², tipar "Tipar&SI", tir. 25 000 (RU), fără data tipăririi și nr. comenzii; pliante color a câte 4 pag. 10x20cm², tipar "Tipar&SI", tir. 25 000 (RO), fără data tipăririi și nr. comenzii; postere format A3, hârtie lucioasă color, tipar Novaimprim SRL la data de 30.09.2016, la un tiraj de 1500 ex. ziare tipar "Edit Tipar Grup" SRL, tir. 100000 ex., com. 909; chestionare – hârtie color mată, tipar "Primex Com" SRL, contract nr. 05/A din 30.09.2016, tir. 75000 ex, 3000 baloane cu logo-ul CE., postere A3, tipar „Nova-imprim” SRL, tiraj 600 ex, 06.10.2016; ziare "Schimbare pentru Moldova", tipar "GRUP SRL", com. nr 909 din 01.10.2016, tiraj 100000 ex. Postere A3, tir. 1500 ex. MOA Promo-LEX a estimat un cuantum de cheltuieli de cel puțin 146 750 lei.

Privitor la Maia Sandu (PPPAS), observatorii Promo-LEX au raportat pliante, tipografia "Poliart" din 07.10.2016, com. 648, tiraj 50 000 ex.; poster A4 tipografia „POLIART” SRL. com. 649, tir. 50 000; postere format A0 (3*A3), tir. 2000 ex., com. 711, tipar "Balacron" din 24.10.2016; postere A3, tir. 20000, com. 709 din 21.10.2016; flyere A5, tir. 200000 ex. com. 710 din 24.10.2016, tipar "Balacron". MOA Promo-LEX a estimat un cuantum de cheltuieli de cel puțin 220 000 lei.

Privitor la Ana Guțu (PPD), observatorii Promo-LEX au raportat pliante 21X15cm² cu publicitate politică, hârtie lucioasă colorată, fără date și fără tiraj, PPD - pliant A4, 2 pag, fără date tipografice. MOA Promo-LEX nu a avut date pentru a face estimările de rigoare.

Privitor la C.I. Silvia Radu, observatorii Promo-LEX au raportat afișe A3, color a CI Silvia Radu. Tipografia „Nova-Imprim”, 1000 ex., 11.10.2016; postere A3, achitat din fondul electoral, tipar “Nova-Imprim” tir. 1000 ex, 11.10.2016; pliante A3 tir. 1000 ex, tipografia “Nova-Imprim”, 100 pungi de polietilenă și carnețele, tricouri fără date și tiraj. MOA Promo-LEX a estimat un quantum de cheltuieli de cel puțin 7 700 lei.

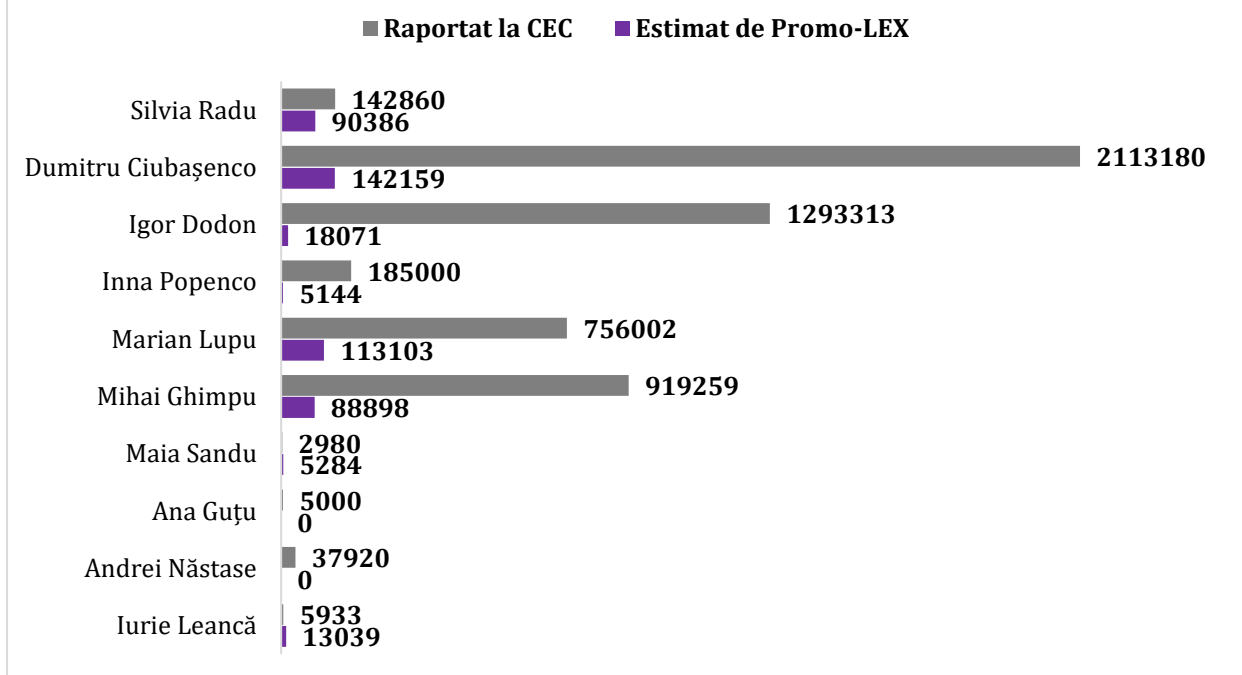
Privitor la Andrei Năstase, observatorii Promo-LEX au raportat ziare “Demnitate și Adevăr”, a câte 8 pag., hârtie mată color, tipar “Edit Tipar Grup” SRL com. nr. 868 tir. 100 000 ex. (Ro). MOA Promo-LEX a estimat un quantum de cheltuieli de cel puțin 48 000 lei.

MOA Promo-LEX constată în continuare neconformarea față de norma legală de raportare în privința cheltuielilor pentru materiale promoționale, dar și completarea defectuoasă a rapoartelor la acest compartiment. Concurenții electorali vizați (Marian Lupu, Mihai Ghimpu, Silvia Radu, Igor Dodon, Maia Sandu, Inna Popenco, Dumitru Ciubașenco, Ana Guțu, Iurie Leancă) nu au inclus în raport, conform legislației, datele tipografice care se regăsesc pe materialele promoționale, astfel creând impedimente în procesul de evaluare a conformității raportării și în ceea ce ține de norma obligatorie de asigurare a transparenței plăților efectuate, dar și a elucidării cheltuielilor reale pentru categoria respectivă. Simultan, MOA Promo-LEX constată tipărirea defectuoasă a datelor tipografice pe câteva mostre de materiale promoționale a 3 CE (Marian Lupu, Igor Dodon, Ana Guțu).

MOA Promo-LEX constată în continuare o încălcare a legislației privind finanțarea campaniilor electorale - art. 38 alin. (4) din Codul electoral, din partea unui CE (Mihai Ghimpu). Nici până la data de 28 octombrie 2016, acesta nu a inclus în raportul final privind fluxul mijloacelor bănești și cheltuielile efectuate pe parcursul campaniei electorale, plăți pentru contractarea tipografiei indicate pe materialul publicitar, în tiraj de 100000 exemplare, tipărit la tipografia “TIPOMEDIA PROD SRL”. Tipărirea a avut loc în baza unui contract din 1 octombrie 2016, cu specificarea achitării din contul „Fond electoral” al candidatului. Încălcarea constă în faptul că Mihai Ghimpu a efectuat cheltuieli înainte de deschiderea contului „Fond electoral” pentru tipărirea materialelor promoționale sub formă de ziar, contul „Fond electoral” fiind deschis abia la 3 octombrie 2016. Constatăm în acest caz o încălcare gravă a legislației, întrucât art. 38 alin. (4) din Codul electoral prevede că toate cheltuielile pentru campania electorală se efectuează din mijloacele de pe contul respectiv.

h) Cheltuieli pentru publicitate în presa scrisă la nivel local/regional

Potrivit observatorilor Promo-LEX, pentru perioada indicată, 10 CE au efectuat cheltuieli pentru publicitate în presa scrisă în sumă de cel puțin 476 084 lei. MOA Promo-LEX constată că aceste cheltuieli se regăsesc în rapoartele concurenților electorali care, mai mult ca atât, la acest capitol indică un quantum total raportat de 5 461 447 lei. (A se vedea graf. 7).

Graficul nr. 7. Cheltuieli pentru presa scrisă, lei**h) Cheltuieli pentru evenimente publice**

Potrivit observatorilor Promo-LEX, cel puțin 4 CE (Dumitru Ciubașenco, Marian Lupu, Igor Dodon, Mihai Ghimpu) au efectuat cheltuieli pentru organizarea a 11 concerte. Cel puțin 10 artiști au fost implicați în concertele respective. 3 CE (Marian Lupu, Dumitru Ciubașenco, Mihai Ghimpu) nu au raportat cheltuieli reale la această categorie. Cuantumul cheltuielilor estimate neraportate este de cel puțin 88 055 lei.

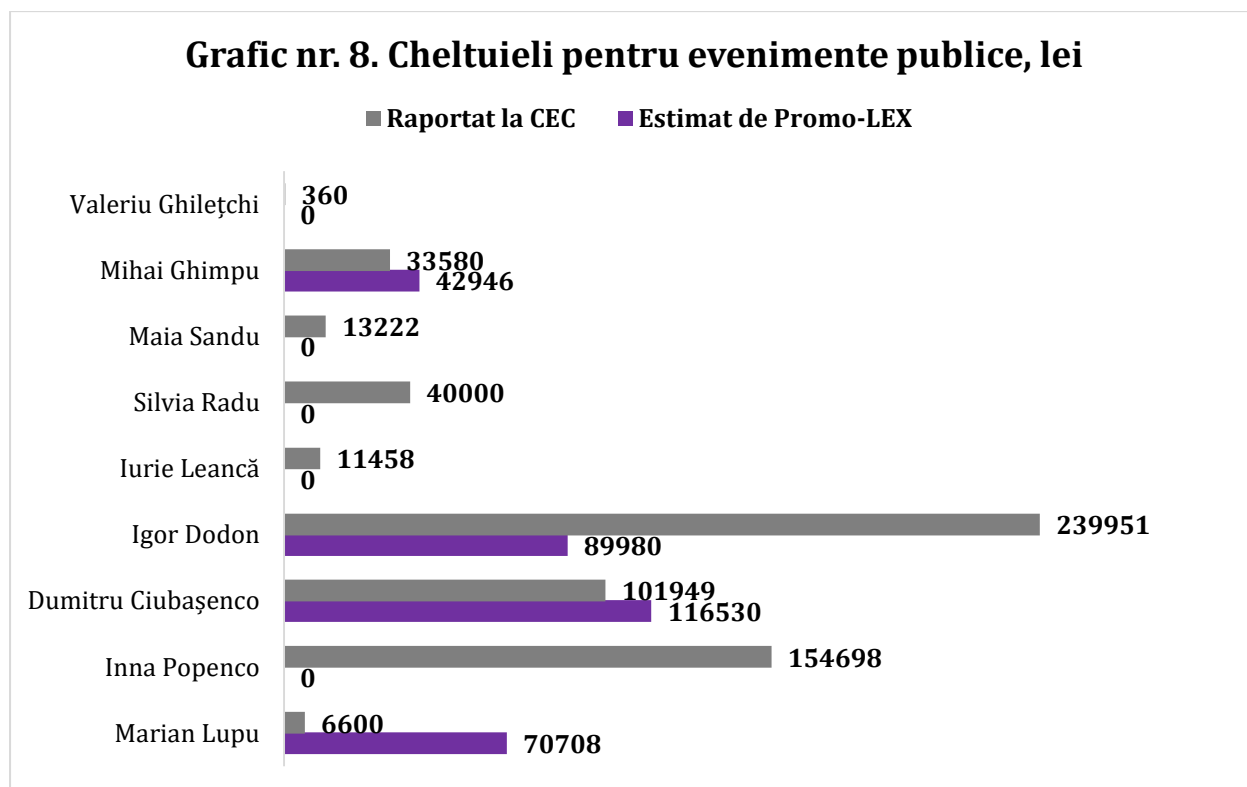
Cheltuielile pentru evenimente publice constau din mediatizarea în mass media și din onorariile artiștilor, costurile de închiriere a spațiului, scenă, sonorizare etc. Pentru calcularea cheltuielilor pentru evenimente/concerte electorale a fost luată drept bază de calcul înmulțirea onorariului fiecărui artist (tariful de piață) care a evoluat pentru un anumit potențial CE la timpul de facto lucrat per eveniment.

Conform calculelor Efortului de Monitorizare Promo-LEX, suma totală estimată pentru cheltuieli la capitolul evenimente publice este de cel puțin 320 164 lei.

Potrivit constatărilor observatorilor, Dumitru Ciubașenco a organizat 3 concerte electorale. Pentru CE au evoluat Natalia Gordienko (2), ansamblu de dansuri din Tomai, ansamblu popular Juravușca, Vitalie Dani, Nelly Ciobanu, trupa Doredos, Cristina Croitoru, trupa Brio Sonores. La 2 concerte au fost lansate și focuri de artificii a câte 5 și 10 min. Pentru un concert a fost transportată scena mobilă. MOA Promo-Lex a estimat cheltuieli pentru onorariile artiștilor de cel puțin 64 530 lei, focuri de artificii – de 30 000 lei, scena mobilă – de 22 000 lei. Igor Dodon a organizat 2 concerte electorale. Pentru CE au evoluat Aliona Moon, Olga Ciolacu (3), Natalia Gordienko, Pașa Parfenii, trupa Lume. MOA Promo-Lex a estimat cheltuieli pentru onorariile artiștilor de cel puțin 69 980 lei, focuri de artificii – de 20 000 lei. Marian Lupu a organizat 5 concerte electorale. Pentru CE au evoluat Lenuța Georgiță, Mihai Ciobanu, Victoria Lungu (3), Mariana Șura, ansambluri folclorice din diferite raioane, soliști, instrumentiști. Focuri de artificii (1). A fost raportat 1 articol 1213cm² în z. "Evenimentul actual", 1 banner 8x10 m2. MOA Promo-Lex a estimat cheltuieli pentru onorariile artiștilor de cel puțin 46 220 lei, mediatizarea evenimentului – 4 488 lei, focuri de artificii – 20 000 lei. Mihai Ghimpu a organizat 1 concert de lansare în campanie electorală. Pentru Mihai Ghimpu a evoluat Vali Boghean. MOA Promo-LEX a estimat

cheltuieli pentru onorariile artiștilor de cel puțin 10 000 lei. Cheltuieli de arendă estimate la 15 718,5 lei, promovarea evenimentului în rețeaua www.privesc.eu – 17227,2 lei. (A se vedea Graf. 8)

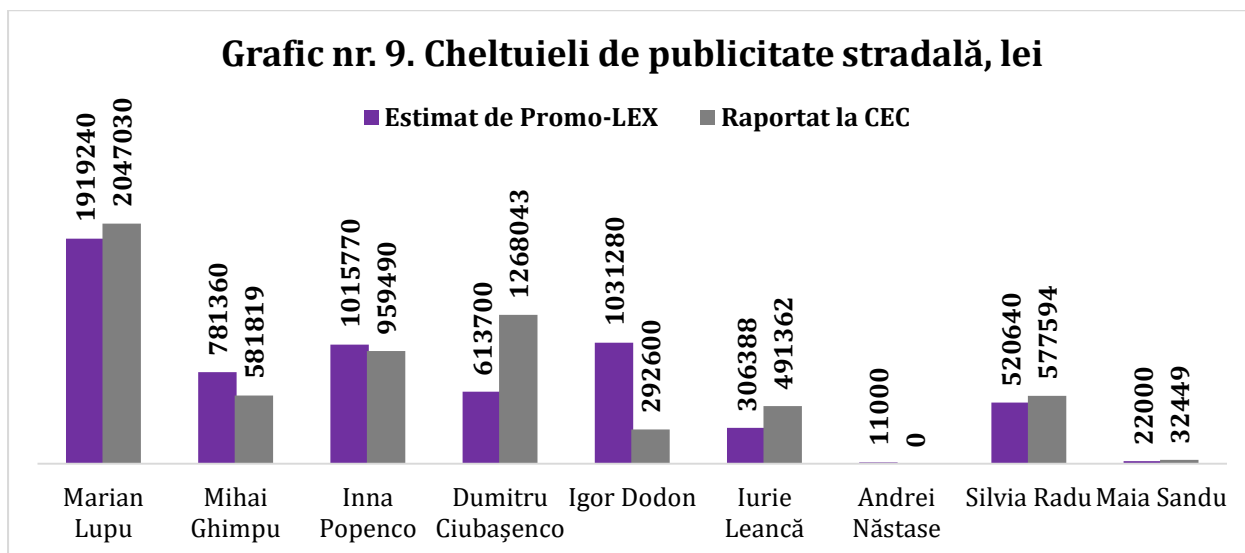

i) Cheltuieli de publicitate stradală și mobilă

Potrivit observatorilor Promo-LEX, în perioada indicată, 9 CE au efectuat cheltuieli pentru publicitate stradală și mobilă. Majoritatea cheltuielilor s-au regăsit în rapoartele acestora, cu excepția a 4 CE: Igor Dodon, Mihai Ghimpu, Inna Popenco, Andrei Năstase. MOA Promo-LEX constată că în cele 4 cazuri costurile prezentate sunt insuficiente.

Conform verificărilor MOA Promo-LEX, prețul minim lunar estimativ pentru plasarea unui panou stradal 6X3m² este de cel puțin 6 660 lei, a unui panou stradal 15X12m²/20X10m² – de cel puțin 20 200 lei, a unui panou LED – 7 770 lei, a unui panou stradal 1,80X2m² - de cel puțin 2 220 lei, a unui banner 1,5X2m² - de cel puțin 2 000 lei. Publicitatea TV în rețeaua magazinelor Nr.1 – 6 magazine (pentru 30 zile, 10 min. zilnic, între orele 9:00 - 22:00) – de 114 330 lei. Potrivit estimărilor, cheltuielile pentru panourile stradale pentru 4 săptămâni sunt de cel puțin 6 221 378 lei.

Privitor la Igor Dodon, observatorii Promo-LEX au raportat 82 unit. de panou stradal 6x3m², 88 unit. de city light, 99 unit. de banner 2x1m², 4 unit. de panou stradal 6x15m², 1 cort și 2 panouri LED. Privitor la Mihai Ghimpu, observatorii Promo-LEX au raportat 69 unit. de panou stradal 6x3m², 81 unit. de city light, 71 unit. de banner 2x1m². Privitor la Inna Popenco, observatorii Promo-LEX au raportat 56 unit. de panou stradal 6x3m², 282 unit. de banner 2x1m², 1 unit. panou stradal 3x12m², publicitate TV în rețeaua magazinelor Nr.1. Privitor la Andrei Năstase, observatorii Promo-LEX au raportat 4 unit. de banner 2x1m², 1 cort. Conform estimărilor MOA Promo-LEX, Igor Dodon nu a reflectat cel puțin 738 680 lei, Mihai Ghimpu - 199 541 lei, Inna Popenco - 56 280 lei, Andrei Năstase - 11 000 lei. (A se vedea graf. 9).

Grafic nr. 9. Cheltuieli de publicitate stradală, lei

j) Cheltuieli de publicitate online

Până la data de 29 octombrie 2016, MOA Promo-LEX a constatat prezența publicității online - pagini sponsorizate în rețeaua Facebook și bannere online pe mai multe portaluri din partea a 10 concurenți electorali (Marian Lupu, Igor Dodon, Mihai Ghimpu, Iurie Leancă, Dumitru Ciubașenco, Silvia Radu, Inna Popenco, Ana Guțu, Mihai Ghimpu, Igor Dodon, Silvia Radu, Iurie Leancă). Doar 6 CE au indicat cheltuieli ce se încadrează în estimările MOA Promo-LEX.

Formula de calcul utilizată pentru estimarea costului paginilor sponsorizate în rețeaua Facebook reflectă înmulțirea unei postări sponsorizate la prețul de 5 euro (111 lei) și la nr. de zile în care a fost observată apariția. Pentru estimarea costului bannerelor online, a fost înmulțit nr. caselor de publicitate online care dețin platformele vizate mai jos la prețul de 3500 euro/lunar (7770 lei).

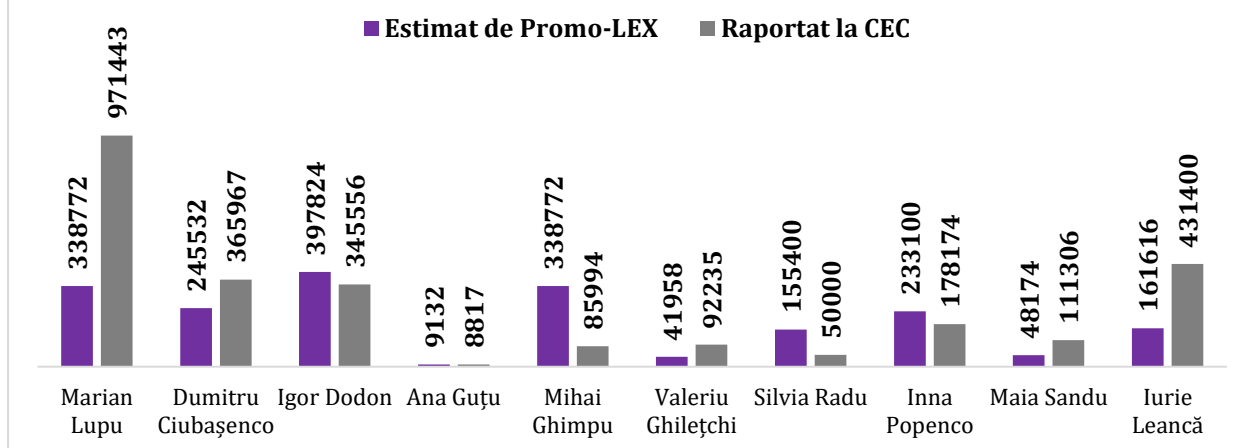
MOA Promo-LEX constată că dintre cei menționați supra, 4 CE (Mihai Ghimpu, Igor Dodon, Silvia Radu, Inna Popenco) nu au declarat pe deplin aceste cheltuieli în rapoarte, estimând un cuantum de 465 687 lei drept cheltuieli nedeclarate de către cei 4: Mihai Ghimpu - 252 778 lei, Silvia Radu - 105 400 lei, Inna Popenco - 54 926 lei, Igor Dodon nu a declarat cel puțin 52 268 lei.

Privitor la Igor Dodon, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 3 postări unice sponsorizate în rețeaua Facebook și bannere online pe cel puțin 14 portaluri diferite, toate rulate timp de 28 zile: www.unimedia.md - banner 1000X250 px; www.agora.md - banner 1000X250 px, www.acasa.md - banner 1000X250 px, www.perfecte.md - banner 1000X250 px, www.ea.md - banner 1000X250px, www.point.md - banner 1000X250px, www.protv.md - banner 1000X250 px, www.mail.ru - banner 300X400 px, www.inprofunzime.md - banner 1000X250 px, www.sporter.md - 1000X250 px, www.play.md - banner 1000X250 px, www.mama.md - banner 1000X250 px.

Privitor la Mihai Ghimpu, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 9 postări unice sponsorizate în rețeaua Facebook și bannere online pe cel puțin 4 portaluri diferite, toate rulate timp de 28 zile: www.unimedia.md - bannere rich media, www.agora.md - bannere clasice și rich media, www.ea.md - bannere rich media, www.kankan.md - bannere clasice online.

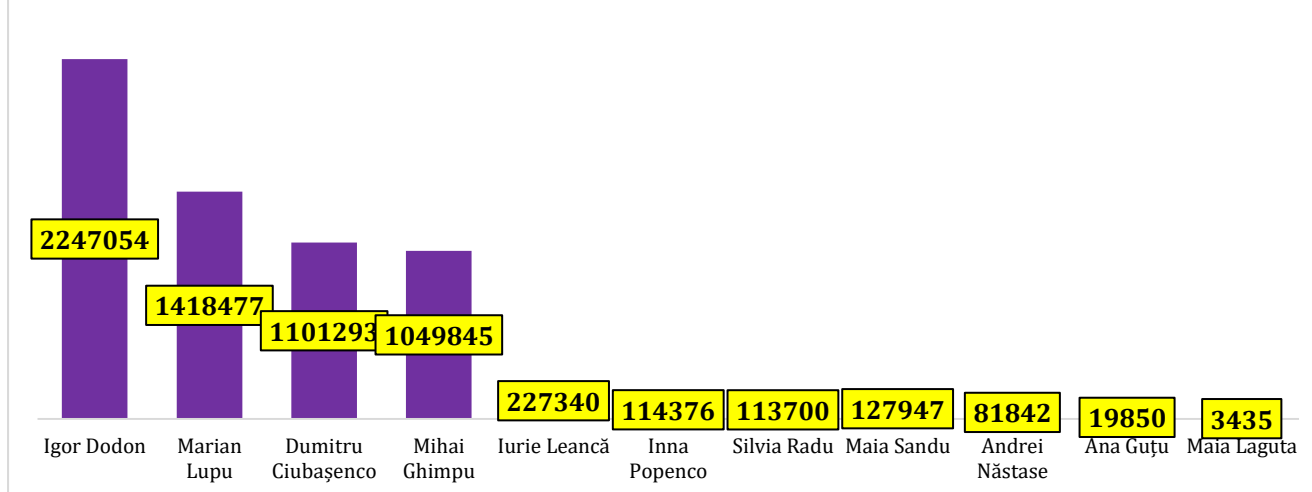
Privitor la Silvia Radu, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 3 postări unice sponsorizate în rețeaua Facebook și bannere online pe cel puțin 4 portaluri diferite, toate rulate timp de 28 zile: www.ea.md, www.agora.md, www.kp.md, www.unimedia.md - bannere clasice online. (Vezi graf. 10).

Privitor la Inna Popenco, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 3 postări unice sponsorizate în rețeaua Facebook și bannere online pe cel puțin 4 portaluri diferite, toate rulate timp de 20 zile: www.ea.md, www.agora.md, www.kp.md, www.unimedia.md - bannere clasice online. (Vezi graf. 10).

Grafic nr. 10. Mijloace de informare electronice, lei

MOA Promo-LEX, constată că 11 CE au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate pe parcursul campaniei electorale. Suma totală estimată neraportată este de cel puțin 6 505 159 lei.

MOA Promo-LEX semnaleză autoritatea electorală despre neconformarea CE față de prevederile legale, în speță, art. 48¹ alin. 2, din Codul contravențional, care stipulează faptul că încălcarea modului de evidență și utilizare a patrimoniului partidelor politice și a mijloacelor din fondul electoral, se sancționează cu amendă de la 100 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Grafic nr.11. Cheltuieli neraportate estimate de Promo-LEX, lei (tur I)

6. SOCIETATEA CIVILĂ

6.1. Activități de mobilizare civică și implicare electorală

Campanie de mobilizare civică. Asociația Promo-LEX, în perioada dintre primul și al doilea tururi de scrutin, a continuat implementarea campaniei de informare și mobilizare civică "Ieși la Vot" cu sloganul "ANGAJĂM PREȘEDINTE". Scopul campaniei este de a contribui la mobilizarea apolitică a alegătorilor și promovarea votului informat și conștient în rândul cetățenilor Republicii Moldova. În acest sens, la 6 noiembrie 2016, 105 voluntari ai Promo-LEX au discutat cu cetățenii din 35 de orașe și i-au informat despre desfășurarea celui de al doilea tur de scrutin pentru alegerile Președintelui RM.

Un grup de cetățeni ai RM aflați peste hotare au inițiat o campanie on-line de mobilizare a moldovenilor din diasporă "Adoptă un vot". În cadrul acesteia se propune transport gratuit și cazare concetățenilor care doresc să voteze în turul II al alegerilor prezidențiale, în condițiile în care mulți concetățeni sunt nevoiți să parcurgă distanțe lungi pentru a-și exercita dreptul la vot.

Solicitarea condițiilor de vot speciale pentru studenți. La data de 3 noiembrie 2016, în or. Chișinău un grup de tineri a organizat un protest în fața CEC cerând dreptul de vota la locul de studii. Protestul a durat cca 40 de minute, după care Președinta CEC s-a întâlnit cu liderii protestatarilor. În cadrul întâlnirii a fost discutat subiectul participării studenților și elevilor cu drept de vot la turul II de scrutin al alegerilor prezidențiale din 13 noiembrie curent. Ca rezultat, la data de 3 noiembrie 2016, pe pagina web a CEC a fost postat comunicatul de presă, unde Comisia informează despre solicitarea adresată administrației instituțiilor de învățământ să examineze posibilitățile de înregistrare la reședință a studenților și elevilor cu drept de vot.

Solicitarea condițiilor de vot speciale pentru cetățenii RM aflați în ziua votării peste hotare. În perioada monitorizată, după primul tur de scrutin al alegerilor Președintelui RM, unii membri ai diasporei au inițiat o petiție on-line prin care solicită CEC includerea buletinului de identitate în lista actelor în baza cărora poți vota peste hotarele țării. Solicitanții își argumentează poziția prin faptul că mulți dintre cetățenii RM aflați peste hotare dețin și cetățenia României, sunt înregistrați pe teritoriul țării-gazdă în baza actelor românești, ei nu dețin pașaport al Republicii Moldova de plecări în străinătate. De asemenea, membri diasporei subliniază că legislația în vigoare nu reflectă realitățile și necesitățile actuale ale concetățenilor RM aflați în străinătate.

6.2. Conferințe de presă

MOA Promo-LEX atestă activizarea diferitor asociații obștești și a anumitor formatori de opinie în ajunul turului doi de scrutin al alegerilor prezidențiale. Conform observărilor, au avut loc cel puțin 23 de evenimente de acest gen (Anexa 2).

6.3. Sondaje de opinie

Codul electoral, în art. 641 la pct. 10, prevede că în perioada electorală orice sondaje de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor pot fi efectuate numai în condițiile înștiințării prealabile a CEC, iar rezultatele acestor sondaje pot fi date publicității cel târziu cu 5 zile înainte de ziua alegerilor. În ziua alegerilor, până la închiderea secțiilor de votare, se interzice a da publicității în mijloacele de informare în masă a materialelor, inclusiv în interviuri cu alegătorii, despre numărul de voturi întrunite de concurenții electorali pe parcursul zilei și despre șansele acestora, inclusiv rezultatele exit-poll.

În acest sens, în perioada monitorizată, a fost dat publicității un singur sondaj de opinie. Acesta a fost prezentat de Asociația Sociologilor și Demografilor din Moldova la data de 7 noiembrie 2016. În el se atestă tendințele și preferințele alegătorilor din țară în ajunul celui de al II tur prezidențial. Sondajul a fost realizat în perioada 1-5 noiembrie curent, pe un eșantion reprezentativ de 1 075 respondenți din 78 de localități. Marja de eroare fiind de 3%.

6.4. Monitorizarea alegerilor

La 31 octombrie 2016, Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDD), Adunarea Parlamentară a OSCE (AP OSCE), Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE), și Parlamentul European (PE) au prezentat rezultatele Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor. Acesta reprezintă un efort comun de evaluarea a alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016, în conformitate cu angajamentele OSCE și alte obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice, precum și legislația națională.

Misiunea internațională atestă că procedurile primului tur de scrutin din cadrul zilei de alegere au fost respectate într-o manieră bine ordonată și calmă. Procesul de votare a fost evaluat drept unul foarte pozitiv, fiind respectate procedurile de bază. Evaluarea calculării voturilor a fost mai puțin pozitivă, datorită iregularităților procedurale. Procesul de totalizare a fost evaluat ca fiind un proces prompt și transparent, dar facilitățile neadecvate pentru totalizarea rezultatelor în unele CECE au condus la tensiuni pe scară mică. În aproape majoritatea secțiilor de votare și CECE observate, reprezentanții candidaților și observatorii au fost abili să respecte toate etapele de votare, calculare și totalizare fără a se confrunta cu restricții. Rezultatele preliminare în funcție de secția de votare au fost afișate pe pagina web a CEC, consolidând astfel procesul dat.

În data de 1 noiembrie 2016, au fost prezentate Constatările și Concluziile preliminare ale Misiunii de Monitorizare a Alegerilor Prezidențiale 2016 ale Rețelei Europene a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO). În opinia Misiunii, în general, procesul de votare din 30 octombrie 2016 a avut loc într-un mod transparent și ordonat, în conformitate cu standardele internaționale. Neregulile procedurale observate în cazuri izolate, nu au avut un impact negativ asupra procesului electoral, întrucât acestea au avut loc fără unele instrucțiuni clare sau din cauza unei atitudini neglijente din partea membrilor BESV.

6.5. Mass-media

Mass-media națională. În perioada monitorizată, Asociația Promo-LEX, în parteneriat cu IPNA Compania Teleradio Moldova, a organizat dezbateri electorale la postul public Moldova 1 (10 noiembrie 2016) și Radio Moldova (10 noiembrie 2016). Principalele repere tematice în cadrul dezbaterilor sunt: politica economică, politica de securitate, garantarea drepturilor fundamentale ale omului, organizarea și conducerea democratică a societății, asigurarea unei coeziuni sociale în RM etc. Dezbaterile electorale fac parte din Campania de educație civică și electorală "Îeși la VOT!".

Dezbateri publice au mai fost organizate de către alți 6 radiodifuzori: TV 7, ProTV, Jurnal TV, Realitatea TV, Accent TV și Noroc TV.

Centrul pentru Jurnalism Independent și Asociația Presei Independente au prezentat în data de 10 noiembrie 2016 cel de al șaselea Raport de monitorizare a presei în campania electorală pentru perioada 28 octombrie - 5 noiembrie 2016.

Mass-media regională și locală. MOA Promo-LEX constată că toate aparițiile raportate din presa scrisă, precum și în grila de emisie a radiodifuzorilor locali și regionali cu privire la campania electorală pentru turul doi al alegerilor prezidențiale 2016 conțin elemente de agitație electorală.

În data de 3 noiembrie 2016, la postul de radio "Radio Media" din or. Cimișlia, prezentatoarea Zinaida Bargan a făcut agitație în favoarea candidatului Igor Dodon. La data de 6 noiembrie 2016, prezentatoarea Maria Gherlac în cadrul emisiunii la postul de radio local Dubăsarii Vechi (r. Criuleni) a îndemnat alegătorii să voteze candidata Maia Sandu.

În nr. 43 din 4 noiembrie 2016 al ziarului Curierul de Hîncești, a fost publicat un material favorizant pentru candidații Maia Sandu și Igor Dodon. În nr. 41 din 4 noiembrie 2016 al ziarului Observatorul de Nord cu acoperire informațională în raioanele Sorocea, Drochia, Briceni și Edineț, a fost publicat un material favorizant pentru concurentul Maia Sandu.

În ziarul local din mun. Tiraspol "Novosti Pridnestrovia" a fost difuzat un material denigrator la adresa alegerilor prezidențiale din Republica Moldova, în articol fiind criticați cei doi candidați din turul II.

VII. INCLUZIUNE ELECTORALĂ ȘI EGALITATEA ȘANSELOR

a. Accesul la vot al persoanelor cu dizabilități

Conform constatărilor MOA Promo-LEX, 36% din secțiile monitorizate în ziua alegerilor nu erau accesibile pentru persoanele cu necesități locomotorii (lipsa rampei/pantei de acces, amplasarea la etajul 2 al SV etc). Alte 33% din SV nu au fost asigurate cu echipament corespunzător pentru persoane cu dizabilități de vedere (lipsea cel puțin unul din următoarele elemente: iluminare suficientă, lupă, un buletin de vot cu corp de literă mare etc.).

b. Utilizarea în campania electorală a mesajelor și atitudinilor discriminatorii

La data de 8 noiembrie 2016, un număr de 13 ONG-uri și 11 activiști civici au lansat un apel public "Alegeri 2016: de la discriminare la incitare la ură și minciuni". Semnatarii constată, cu multă îngrijorare și indignare, proliferarea unor atitudini, discursuri și practici dăunătoare și periculoase pentru prezentul și viitorul democrației în Republica Moldova. În apel sunt vizate declarații și atitudini discriminatorii, sexiste, xenofobe, care alimentează frici și stereotipuri față de unele grupuri sociale, cum ar fi femeile, imigranții, refugiații, persoane fără sau de alte confesiuni religioase decât creștinii, persoanele homosexuale. În cadrul raportului sunt condamnate orice discursuri discriminatorii și de ură expuse în public și li se solicită tuturor persoanelor să se abțină de la asemenea atitudini.

RECOMANDĂRI:**Parlamentului Republicii Moldova**

1. De a modifica prevederile legale, care reglementează modalitatea calculării valorii procentuale a voturilor exprimate în susținerea candidaților electorali la alegerile pentru funcția de Președinte al RM.

Comisiei Electorale Centrale

1. De a asigura funcționarea fără deficiențe a SIAS Alegeri.
2. De a perfecționa listele electorale, inclusiv prin salvarea modificărilor realizate pe parcursul scrutinului prezidențial curent.
3. De a reglementa explicit posibilitatea finanțării campaniei electorale a concurenților de către partide politice.

Birourilor Electorale ale Secțiilor de Votare

1. De a asigura pentru turul doi de scrutin eliminarea afișajului electoral din raza de 100 m de secțiile de votare.
2. De a asigura condiții pentru observarea liberă a procesului electoral.
3. De a verifica corectitudinea întocmirii procesului-verbal privind rezultatele numărării voturilor conform formulelor de verificare înscrise în proces.

Ministerului Justiției

1. De a atenționa Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove cu privire la încălcarea legislației de către clerici prin manifestarea publică a preferințelor politice și favorizarea unui anumit concurent electoral în cadrul campaniei prezidențiale.

Administrației publice locale

1. De a soluționa problema asigurării secțiilor de votare cu agent termic.

Concurenților Electorali:

1. De a se abține de la utilizarea materialelor poligrafice cu un conținut denigrator la adresa contracandidaților, precum și de a nu utiliza în campania electorală tehnici de PR-negru .
2. De a evita utilizarea mesajelor și atitudinilor de tip discriminatorii, sexiste, xenofobe și homofobe.
3. De a evita practica de transportare colectivă către secțiile de votare a alegătorilor în ziua alegerilor .

Organelor de Drept

1. De a cerceta, în conformitate cu prevederile legislației contravenționale sau procesual penale, cazurile ilicite în privința finanțării campaniei electorale.

LISTA DE ABREVIERI

alin. - aliniat
APC – administrația publică centrală
APCE - Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei
API – Asociația Presei Independente
APL - administrația publică locală
AP OSCE - Adunarea Parlamentară a OSCE
art. – articolul
BP – buletin de identitate provizoriu
BRD - Biroul pentru relații cu diaspora
c. – comuna
CAJPD - Centrul de Asistență Juridică pentru Persoane cu Dizabilități
CCA – Consiliul Coordonator al Audiovizualului
CEC - Comisia Electorală Centrală
CECE - Consiliul electoral de circumscripție electorală
CI - candidat independent
CICDE - Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral
CIJ – Centrul Independent de Jurnalism
com. - comanda
ENEMO - Rețeaua Europeană a organizațiilor de monitorizare a alegerilor
FE – formular de eveniment
FV – formular de vizită
IRI - Institutul Republican Internațional din SUA
lit. - litera
m2 - metru pătrat
MOA - Misiunea de observare a alegerilor
mun. - municipiu
nr. - număr
ONG - organizație non-guvernamentală
ONU – Organizația Națiunilor Unite
or. - oraș
OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OSCE/BIDDO - Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OTL - observator pe termen lung
OTS - observator pe termen scurt
PCRM – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
pct. - punct
PE - Parlamentul European
PLDM - Partidul Liberal Democrat din Moldova
PPPAS – Partid Politic Partidul Acțiune și Solidaritate
PPMSPR – Partidul Politic Mișcarea Social-Politică Ravnopravie
PPPN - Partidul Politic Partidul Nostru
PPPSRM - Partidul Politic Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
PVT - Numărarea în Paralel a Voturilor
QC - Numărarea Rapidă Calitativă
r. – raion
RM – Republica Moldova
s. - sat
SIAS Alegeri - Sistemul Informațional Automatizat de Stat Alegeri
SUA – Statele Unite ale Americii
SV - secții de votare
tir. - tiraj
TV - televiziune
UAT - unitate administrativ-teritorială

UATSN - unitate administrativ-teritorială din stânga Nistrului
 unit. - unitate
 USAID - Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
 UTAG - unitatea teritorială autonomă Găgăuzia

ANEXA 1. Modelul procesului-verbal privind rezultatele numărării voturilor

_____
 (tipul alegerilor)

____ 20 ____
 (data alegerilor)

PROCES-VERBAL privind rezultatele numărării voturilor întocmit de Biroul electoral al secției de votare nr. _____

_____
 satul (comuna), orașul, municipiul, raionul, UTA Găgăuzia

În conformitate cu art. 30, 56-58 și 85/108/132 din Codul electoral, biroul electoral al secției de votare a stabilit:

a	Numărul de alegători incluși în listele electorale de bază *	____
b	Numărul de alegători incluși în listele electorale suplimentare	____
c	Numărul de alegători care au primit buletine de vot** ($c \leq a+b$); ($c \geq d$)	____
d	Numărul de alegători care au participat la votare ($d = f+h$)	____
e	Cifra ce reflectă diferența dintre numărul buletinelor de vot primite de alegători și numărul alegătorilor care au participat la votare ($e = c-d$)	____
f	Numărul buletinelor de vot declarate nevalabile ($f = d-h$) (buletinele extrase din urna de vot și declarate nevalabile)	____
h	Numărul total de voturi valabil exprimate ($h = g1+g2+g3+g4+.....+gn$)	____
i	Numărul buletinelor de vot primite de biroul electoral al secției de votare ($i = c+j$)	____
j	Numărul buletinelor de vot neutilizate și anulate*** ($j = i-c$) (inclusiv buletinele de vot completate greșit și anulate)	____

*Numărul de alegători incluși în listele electorale de bază trebuie să fie identic cu cel din procesul-verbal privind pregătirea secției de votare în ziua scrutinului

**Numărul de alegători care au primit buletine de vot trebuie să fie identic cu numărul de alegători care au semnat în listele electorale la primirea buletinului de vot

***La numărul buletinelor de vot neutilizate și anulate nu se includ buletinele de vot declarate nevalabile

Verificați corectitudinea întocmirii procesului-verbal după următoarele formule:

$c \leq a + b$; $c \geq d$; $d=f+h$; $e=c-d$; $f=d-h$; $h=g_1+g_2+g_3+g_4+\dots+g_n$; $i=c+j$; $j=i-c$.

g	Concurenții electorali în ordinea înscrierii în buletinul de vot:	Numărul de voturi valabil exprimate				
g1		<table><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>				
g2		<table><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>				
g3		<table><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>				
g4		<table><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>				
gn		<table><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>				

Numele și prenumele

Președintele _____

Vicepreședintele _____

Secretarul _____

Sexul
(B/F)

Semnătura

_____
_____
_____

Membrii biroului electoral al secției de votare:

Numele și prenumele

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Sexul
(B/F)

Semnătura

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Data și ora întocmirii procesului-verbal

_____ 20__

L.Ș.

ora ____ min ____

ANEXA 2. Mobilizarea civică prin conferințe de presă

Protagonist	Tematica conferinței
Mișcarea Națională VOIEVOD, Scutul Moldovenesc, alte ONG-uri	Trebuie să schimbăm acest sistem corupt!
Iurie Roșca, jurnalist, scriitor	Alegerile prezidențiale
Grup de ofițeri (rezervă, retragere), corpul de conducere al Ministerul Apărării, Ministerul de Interne și SIS	Susținerea candidatului Maia Sandu la șefia statului
Viorel Donică, ex-directorul ÎS „Univers-Agro”	Schemele și fărădelegile lui Igor Dodon la guvernare și în opoziție
Asociația Veteranilor de Război-1992 Tiras-Tighina	„De ce nu-l alegem pe Dodon”
Asociația Sociologilor și Demografilor din Moldova	„Situția socio-politică din Republica Moldova în ajunul turului doi al alegerilor prezidențiale și opinia alegătorilor”
Asociația Obștească „PARLAMENTUL-90”	„Să apărăm principiile fundamentale ale Declarației de Independență! Cu Maia SANDU”
Liderii Partidului Liberal Reformat	Partidul Liberal Reformat o susține pe Maia Sandu
Oazu Nantoi, Victor Leancă, Gheorghe Baci	Adresare către concetățenii de vârstă a treia în legătură cu turul doi al alegerilor prezidențiale
Reprezentanții APL din sudul Republicii Moldova	Poziția reprezentanților administrațiilor publice locale din sudul Republicii Moldova referitor la turul doi al alegerilor prezidențiale
Oameni de creație, de știință și de cultură	Oamenii de creație, de știință și de cultură își anunță sprijinul pentru candidatul comun Maia Sandu
Reprezentanți ai fracțiunilor Consiliului municipal Chișinău	Mobilizare totală pentru chișinăuieni. Maia Sandu – Președinte!
Reprezentanți ai Partidului Ruso-Slavean din Moldova	Partidul Ruso-Slavean din Moldova îl va susține în turul doi al alegerilor prezidențiale pe candidatul din partea PSRM, Igor Dodon
Grup de veterani ai războiului pentru apărarea independenței și integrității RM	Veteranii de război își anunță sprijinul pentru candidatul comun Maia Sandu
Inițiativa pentru alegeri transparente „Prezidențiale curate”	Primul tur al alegerilor prezidențiale – problemele apelanților la linia fierbinte
Reprezentanți ai APL	Consilieri, primari și președinți de raioane din țară se pronunță împotriva lichidării primăriilor și a optimizării raioanelor, precum și își exprimă poziția față de alegerile prezidențiale
Liderii Partidului Popular Socialist din Moldova	Despre campania electorală și programul strategic de modernizare a Moldovei
Asociația Obștească „Onoare, Demnitate și Patrie”	Necesitatea votului de la 16 ani
Reprezentanți ai etniilor minoritare	Poziția reprezentanților mai multor etnii din Moldova vizavi de politicile educaționale, promovate de Maia Sandu, precum și pe marginea alegerilor prezidențiale
Asociația Consiliul Municipal 90	Declarație de susținere a candidatului la funcția de Președinte al țării
Viorel Donică, ex-directorul ÎS „Univers-Agro”	Noi dezvăluiri privind fărădelegile politicianilor din Republica Moldova, apel și rugăminți către cetățenii țării
Clubul de discuții „STOP FALS!”	Manipularea informațională în campania electorală

